

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Diplomová práce

2017

Monika Beranová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra mezinárodních vztahů

Monika Beranová

**"Special Relationship" v době vlády Harolda
Macmillana (1957-1963)**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Mgr. Monika Beranová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jaromír Soukup, PhD.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

BERANOVÁ, Monika. *"Special Relationship" v době vlády Harolda Macmillana (1957-1963)*. Praha, 2017. 65 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaromír Soukup, PhD.

Abstrakt

Práce analyzuje klíčové momenty z období vlády Harolda Macmillana jakožto ministerského předsedy Velké Británie a vlády Johna Fitzgeralda Kennedyho, prezidenta Spojených států. Velká Británie a Spojené státy disponovaly zvláštním vztahem, který byl založen na jejich úzké spolupráci. Macmillan s Kennedym vztah prohloubili osobním přátelstvím, které hrálo roli při řešení nastalých konfliktů v době studené války, kdy hrozilo jaderné zničení.

Analýza dokazuje, že „Special Relationship“ v období mezi lety 1957 až 1963 prošel dynamickým vývojem, avšak nikdy zcela neztratil svůj zvláštní status. I přes počáteční nedůvěru obou zemí po suezské krizi, dokázali oba politici najít vždy kompromisní řešení. Díky jejich přátelství a hlubokému respektu se v dobách nejvyšší hrozby dokázali sjednotit. Názornou ukázkou osobního vztahu je například Karibská krize, kdy Kennedy byl v telefonickém spojení s Macmillanem a žádal ho o radu. Tímto se Macmillan stal jedním z hlavních poradců při řešení krize.

Zvláštní vztah obou zemí neskončil v roce 1963, kdy Macmillan rezignoval a Kennedy byl zastřelen. Silná politika v rámci „Special Relationship“ se projevila i v období vlády Ronalda Reagana a Margaret Thatcherové.

Abstract

This thesis analyzes key moments from the tenures of Harold Macmillan as British Prime Minister and John Fitzgerald Kennedy as President of the United States. The United Kingdom and the United States had a Special Relationship between them, which

was based upon their close political cooperation. Macmillan and Kennedy deepened this relation by their personal friendship, which played a major role in the course of finding solutions to the conflicts they had to face in the context of the Cold War, when there was a real possibility of nuclear annihilation.

The analysis shows that the Special Relationship in the years 1957-1963 went through several dynamic developments, however it never lost its unique status. Despite initial distrust between the two countries immediately following the Suez Crisis, both politicians always managed to find a compromise solution. Thanks to their friendship and deep personal respect, they managed to always unite, even during times of gravest peril. A typical example of the personal relationship is the Cuban Missile Crisis, when Kennedy kept in touch via telephone with Macmillan and often asked him for advice. By virtue of this contact, Macmillan became one of the President's principal advisors in the course of the crisis.

The Special Relationship between the two countries did not end in 1963, with Macmillan's resignation and Kennedy's assassination. The strong political bonds, which were a central part of the Special Relationship, strongly manifested themselves also in the times of Ronald Reagan and Margaret Thatcher.

Klíčová slova

Harold Macmillan, John F. Kennedy, britsko-americké vztahy, zvláštní vztah, Karibská krize, Suezská krize

Keywords

Harold Macmillan, John F. Kennedy, British-American relations, Special Relationship, Cuban Missile Crisis, Suez Crisis

Rozsah práce: 139 601 znaků (vč. poznámek pod čarou)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 6. 1. 2017

Mgr. Monika Beranová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za vedení práce PhDr. Jaromíru Soukupovi, PhD.

Institut politologických studií
Teze diplomové práce

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

Projekt diplomové práce:

**"Special Relationship" v době vlády Harolda Macmillana (1957-
1963)**

Autor práce: Bc. Monika Beranová
Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, PhD.

Obor a ročník: Mezinárodní vztahy, 1. ročník
Akademický rok: 2013/2014

Souhlasím s vedením diplomové práce:

PhDr. Jaromír Soukup, PhD.

Osnova:

- 1) Úvod
- 2) Specifika „Special Relationship“ před vládou Harolda Macmillana
 - a. Suezská krize
 - b. Odstoupení Antonyho Edena z funkce
- 3) Vnitřní politika obou velmocí 1957 – 1963
 - a. Velká Británie
 - b. USA
- 4) Nástup a první období vlády Harolda Macmillana 1957-1960
 - a. Rozmístění amerických raket Thor na britském území
 - b. Otázka Západního Berlína v rámci vztahů USA a Velké Británie
 - c. Sovětský svaz v rámci vztahů USA a Velké Británie
 - i. Vesmírné soupeření mezi USA, Velkou Británií a Sovětským svazem
- 5) Nástup Johna Fitzgeralda Kennedyho do úřadu prezidenta USA 1961 - 1963
 - a. Otázka jaderných zbraní mezi USA, Velkou Británií a Sovětským svazem
 - i. Skybolt a Polaris
 - ii. Vstup Velké Británie do EHS
 - b. Spojenectví USA a Velké Británie v době Karibské krize
- 6) Okolnosti rezignace Harolda Macmillana
 - a. Aféra Johna Profuma
 - b. Odstoupení Harolda Macmillana a nástup Aleca Douglas Homea
- 7) Závěr
- 8) Literatura

Vymezení tématu

Velká Británie a Spojené státy byli vždy velmi blízcí spojenci v řadě vojenských a politických konfliktů-včetně první i druhé světové války. Spojené státy podporovaly Velkou Británii po dobu obou dvou těchto konfliktů. Objevují se však i názory, že Spojené státy disponovali a disponují více penězi než Velká Británie, které je naopak takzvaným mozkiem jejich úzkých vztahů. Tato práce bude zaměřena na zkoumání „Special Relationship“ v období vlády premiéra Harolda Macmillana, konkrétně tedy mezi lety 1957 až 1963, kdy rezignoval.

„Special Relationship“ je označení, které je používáno pro velmi specifický vztah mezi Velkou Británií a Spojenými státy. Týká s především úzké spolupráce v oblasti politické, diplomatické, kulturní, ekonomické a vojenské. Poprvé byl tento pojem vyjádřen slovy tehdejšího státníka Velké Británie Winstona Churchilla v jeho projevu na univerzitě ve Fultonu v roce 1946. V projevu zazněla i jeho slavná teze o rozdělení světa na západ a východ: *„Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu byla přes kontinent spuštěna železná opona. Za touto linií leží všechna hlavní města starých států střední a východní Evropy: Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť a Sofie. Všechna tato vynikající města a jejich obyvatelé se nacházejí v něčem, co musím nazvat sovětskou sférou.“* Pro Winstona Churchilla byl vztah „Special Relationship“ zárukou bezpečí, svobody a pokroku ve všech zemích. Podle něj Spojené státy i Velká Británie sdílejí nejen historii, hodnoty, ale především závazek světovému řádu, který obě dvě země sdílejí.

V roce 1946 byla přerušena spolupráce Spojených států a Velké Británie v oblasti jaderného výzkumu. Po nástupu Harolda Macmillana byla tato spolupráce v roce 1957 obnovena Dohodou z Bermud.

Vztahy mezi Haroldem Macmillanem a Johnem Fitzgeraldem Kennedym nebyly pouze na politické úrovni. Obecně si oba dva byli velice blízcí i v osobních vztazích. I přesto, že byly vztahy oslabeny Suezskou krizí z roku 1956, kdy Velká Británie odcházela částečně ponížene a s pocitem oslabení, podařilo se vztahy urovnat, aniž by došlo k závažnějším konfliktům mezi oběma zeměmi. Ačkoli jejich vzájemný vztah nikdy nebyl symetrický, sdílely obě země stejné hodnoty, a hlavně podobné zájmy, které je spojovaly. Sám Harold Macmillan často volně zmiňoval, že vztahy mezi Velkou Británií a Spojenými státy jsou podobné těm, jaké mezi sebou měli Řekové a Římané.

Několikrát vztah Harolda Macmillana a Johna Fitzgeralda Kennedyho prošel zkouškou, která dokázala, že „Special Relationship“ je zde oprávněným pojmem. Například se krizi vztahů z roku 1962, která se týkala jaderných zbraní Skybolt. Po nástupu Johna Fitzgeralda Kennedyho však spolu země našly kompromis a staly se tak ještě více propojené v rámci jejich „Special Relationship.“ Nastolená situace, která se zprvu zdála nevyřešitelná, došla kompromisu mezi zeměmi. Důležitější však je jednání obou států, které ukázaly ochotu ke kompromisu, vyjádření dobré vůle, a především důvěry obou zemí.

John Fitzgerald Kennedy podporoval Harolda Macmillana v otázce přistoupení Velké Británie k Evropskému hospodářskému společenství (EHS). Vyjádřil se, že

vztahy Velké Británie a USA tímto krokem rozhodně nebudou oslabeny, ale ba naopak posíleny. Harold Macmillan začal prosazovat proevropské postoje již v roce 1960. První přihlášku do EHS tak Velká Británie podala v roce 1961 a to i přes rozpaky ohledně Commonwealthu. Sám Harold Macmillan se vyjádřil, že jestli mají být zničené vztahy vstupem do EHS, tak budou ztráty mnohem vyšší než zisky. Velká Británie značně odmítala úvahy o federalizaci EHS. Je důležité zachovat suverenitu států, které ve společenství jsou. Ve stejném roce byla vydána Bílá kniha, která stanovovala záměry vstupu a vytyčovala problémové oblasti. Labouristická strana se stala po roce 1961 velkým odpůrcem konzervativní vlády Harolda Macmillana. Měla totiž jasně protievropský postoj. Po tom, co se vyjednávání nedařila, začala Velká Británie pomalu ustupovat ze svých požadavků, které byly obsažené v Bílé knize. Především Charles de Gaulle se obával vstupu Velké Británie do EHS z důvodu jejich blízkých vztahů se Spojenými státy. Velkou Británii tak viděl jako nastrčeného prostředníka, který bude prosazovat zájmy Spojených států a snažila by se tam o pouhé vylepšení své mezinárodní pozice. Velká Británie nakonec do EHS nevstoupila. Následně vstoupila do Evropského společenství až v roce 1973.

Metodologie práce

Plánovaná diplomová práce bude zaměřena na „Special Relationship“ mezi Velkou Británií a Spojenými Státy v době vlády Harolda Macmillana. Bude se jednat o případovou studii zaměřenou na zvláštní vztah dvou velmocí v rozmezí let 1957 až 1963. Práce bude vycházet jak z primárních, tak sekundárních zdrojů.

Nejprve v první části bude zmíněna politika „Special Relationship“ z období před nástupem Harolda Macmillana do funkce premiéra. Bude nastíněn historický kontext Suezské krize, který je nutný pro pochopení dalších kroků politik Velké Británie a Spojených států.

Ve druhé části bude prostor věnován především období let 1957 až 1960. V podstatě do nástupu Johna Fitzgeralda Kennedyho do funkce prezidenta Spojených států. Detailně zde budou rozebrány především o jaderných zbraních (Rozmístění amerických raket Thor na britském území), otázka Západního Berlína v rámci vztahů Spojených států a Velké Británie a vztahy velmocí k Sovětskému svazu v rámci soupeření o technologický pokrok a vesmírné soupeření.

Třetí část je započata nástupem Johna Fitzgeralda Kennedyho do funkce prezidenta Spojených států v roce 1961 a bude ukončena odchodem Harolda Macmillana z funkce předsedy vlády Velké Británie. Bude zde zmíněna především

politika v období uzavření dohody o rozmístění zbraní. Konkrétně tedy Skybolt a Polaris. V tomto období také Velká Británie za podpory Spojených států včetně Johna Fitzgeralda Kennedyho poprvé požádala o vstup do EHS.

Poslední část práce se bude zaměřovat na odchod Harolda Macmillana z funkce. Dále také aféře Johna Profuma, která k tomu, kromě podlomeného zdraví, bezpochyby přispěla. Stručně bude nastíněn i další vývoj „Special Relationship.“

Cíle práce

Jak jsme již zmínila, vztahy Spojených států a Velké Británie v rámci „Special Relationship“ nikdy nebyly zcela synchronní. Práce si klade především dva základní cíle. Prvním cílem této práce bude tyto vztahy analyzovat a pokusit se nalézt reálné příčiny, které obě země v daném období přiměly pokračovat ve spolupráci, kterou poskvnila Suezská krize. Druhým cílem bude analýza postojů domácích politik obou velmocí k „Special Relationship.“

Seznam použité literatury:

Periodická

BAYLIS, John a James J. WIRTZ. The U.S.-UK “Special Military Relationship”: Resetting the Partnership. *Comparative Strategy*. 2012, roč. 31, č. 3, s. 253-262.

BRINKLEY, Douglas (1990). Dean Acheson and the „Special Relationship“: The West Point Speech of December 1962. *The Historical Journal*. 33/3/1990, s. 599-608

COLLUCI, Lamont (2009). The Bush Doctrine and the Anglo-American Special Relationship. *Defense & Security Analysis*. 25/2/2009, s. 193-200

COOPER, Robert (2008): A Weak Sister? Macmillan, Suez and the British Economy, July to November, 1956. *Contemporary British History*. Vol. 22, No. 3, s. 297-316.

COPLAND, Douglas B. (1945): America's Economic Leadership. *Harvard Business Review*. Vol. 23, No. 4, s. 415-419.

DUMBRELL, John (2004). The UK-US „Special Relationship“ in a World Twice Transformed. *Cambridge Review of International Affairs*. 17/3/2004, s. 437-450

DUMBRELL, John (2009). The US-UK Special Relationship: Taking the 21st-Century Temperature. *The British Journal of Politics and International Affairs*. 11/2009, s. 64-78

ÉLIE, Jérôme, B. (2005). Many Times Doomed but Still Alive: An Attempt to Understand the Continuity of the Special Relationship. *Journal of Transatlantic Studies*. 3/1/2005, s. 63-83

FAIN, W. Taylor. John F. Kennedy and Harold Macmillan: Managing the 'Special Relationship' in the Persian Gulf Region, 1961-63. *Middle Eastern Studies*. 2002, roč. 38, č. 4, s. 95-122.

FILIPINK, Richard M. Jr (2007): 'Force is the Last Method': Eisenhower, Dulles and American Intervention in the Suez Crisis. *Critique*. Vol. 35, No. 2, s. 173-188.

HARRIS, Robin (2002). The State of the Special Relationship. *Policy Review*, 1. 6. 2002 (<http://www.hoover.org/publications/policy-review/article/7661>, náhled dne: 26. 3. 2014).

HUGHES, R. Gerald a Thomas ROBB. Kissinger and the Diplomacy of Coercive Linkage in the "Special Relationship" between the United States and Great Britain, 1969–1977*. *Diplomatic History*. 2013, roč. 37, č. 4, s. 861-905.

MARSH, Steve. 'Global Security: US–UK relations'. *Journal of Transatlantic Studies (Routledge)*. 2012, roč. 10, č. 2, s. 182-199.

MARSH, Steve a John BAYLIS. The Anglo-American "Special Relationship": The Lazarus of International Relations. *Diplomacy*. 2006, vol. 17, issue 1, s. 173-211. DOI: 10.1080/09592290500533841. Dostupné

z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09592290500533841>.

RUANE, Kevin a James ELLISON. Managing the Americans: Anthony Eden, Harold Macmillan and the Pursuit of 'Power-by-Proxy' in the 1950s. *Contemporary British History*. 2004, roč. 18, č. 3, s. 147-167.

SELDON, Anthony. The Macmillan Diaries, Volume II: Prime Minister and After, 1957-1966 Peter Catterall, ed. London. *Britain & the World*. 2013, roč. 6, č. 2, s. 304-306.

Neperiodická

BURK, Kathleen (2009). Old world, new world: Great Britain and America from the beginning. In: Dumbrell, John – Schäfer, Alex R., eds. America's „Special relationships“. Foreign and domestic aspects of the politics of alliance (London: Routledge).

DOBSON, Alan P. (1995): Anglo-American Relations in the Twentieth Century. Of Friendship, Conflict and the Rise and Decline of Superpowers (UK: Routledge).

CHILDS, David. *Britain since 1945: a political history*. 3rd ed. Překlad Ivan Brož. London: Routledge, 1992, xiii, 398 p. ISBN 04-150-6024-9.

KLOOT, William Van der a [přeložil Pavel VEREŠ]. *Válečné lekce: zážitky sedmi budoucích státníků za první světové války*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-802-0423-016.

KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. 2., upr. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009, 429 s. ISBN 978-807-4310-034.

MOYNAHAN, Brian. *Velká Británie XX. století: historie posledního století slovem a obrazem*. Vyd. 1. Překlad Ivan Brož. Praha: Knižní klub, 1997, 304 s., foto v textu. ISBN 80-207-0483-3.

RAMSDEN, John, ed. (2006). *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století* (Praha: Prostor).

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	2
1. „SPECIAL RELATIONSHIP“ A JEHO VÝVOJ DO NÁSTUPU HAROLDA MACMILLANA	7
1.1. SPOJENÉ STÁTY A VELKÁ BRITÁNIE PŘED NÁSTUPEM HAROLDA MACMILLANA	7
1.2. SUEZSKÁ KRIZE	11
1.3. KOREJSKÁ VÁLKA	14
2. NÁSTUP A PRVNÍ OBDOBÍ VLÁDY HAROLDA MACMILLANA 1957-1960	18
2.1. JADERNÁ HROZBA A KOSMICKÝ VÝZKUM	20
2.2. BRITSKÉ KOLONIE.....	21
2.3. EVROPSKÉ SDRUŽENÍ VOLNÉHO OBCHODU	23
3. DRUHÉ OBDOBÍ VLÁDY HAROLDA MACMILLANA 1961-1963 A NÁSTUP J. F. KENNEDYHO	25
3.1. KOSMICKÝ VÝZKUM	26
3.2. OTÁZKA ZÁPADNÍHO BERLÍNA V RÁMCI VZTAHŮ USA A VELKÉ BRITÁNIE	28
3.3. JADERNÁ HROZBA	31
3.3.1. <i>Skybolt</i>	36
3.3.2. <i>Karibská krize</i>	38
3.4. VSTUP VELKÉ BRITÁNIE DO EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO SPOLEČENSTVÍ	42
3.5. VIETNAMSKÁ VÁLKA	46
4. OSOBNÍ VZTAHY J. F. KENNEDYHO A HAROLDA MACMILLANA	50
4.1. KONEC POLITICKÉ KARIÉRY OBOU POLITIKŮ	53
ZÁVĚR	56
SUMMARY	58
POUŽITÁ LITERATURA	59

Úvod

Spojené státy a Velkou Británií lze označit za blízké spojence v řadě vojenských a politických konfliktů prakticky již od éry první a druhé světové války. Během druhé světové války spočíval „Special Relationship“ především v kooperaci zpravodajských služeb obou zemí, kdy ke sdílení informací často nebylo potřeba speciálních žádostí o jejich poskytnutí, ale automaticky byly informace předávány mezi stranami.¹ Spojené státy také podporovaly Velkou Británii finančně po dobu obou světových válek. Status zvláštního vztahu tyto dimenze v mnoha ohledech ještě přesahoval, a představoval skutečně velmi úzkou spolupráci obou velmocí na mezinárodní scéně, která svým rozsahem předčila většinu interakcí mezi jinými státy v rámci kontextu mezinárodních vztahů, především v období studené války. Projevovala se kromě konkrétní kooperace v daných oblastech též v rámci veřejných prohlášení, deklamací a obecných komunikačních strategií významných politických představitelů na obou stranách Atlantického oceánu. Pro práci je stěžejní období vlády britského ministerského předsedy Harolda Macmillana od jeho nástupu v roce 1957 až po jeho rezignaci v roce 1963. Zlomovým je rok 1961, kdy nastupuje do úřadu prezidenta Spojených států John Fitzgerald Kennedy. Právě nově nastupující prezident Spojených států a Macmillan společně vytvořili mezi lety 1961 až 1963 obdivuhodné partnerství založené na společných politických i osobních hodnotách. Vzhledem ke konsensu většiny historiků daného období na tomto skutečně unikátně blízkém vztahu, jež je srovnatelný a v mnohém i překonává míru spolupráce Winstona Churchilla a F. D. Roosevelta, se jeví právě Macmillanova vláda jako vhodné téma pro zpracování historické analýzy. Nabízí se totiž srovnání se spoluprací ministerského předsedy s předchozím americkým prezidentem, Dwightem D. Eisenhowerem, jehož postoj vůči Británii byl v mnoha ohledech komplikovanější, mimo jiné i díky událostmi způsobeným tlakům, které na britsko-americký vztah měly před rokem 1961 vliv.

Z historických pramenů lze dokázat, že zvláštní vztah mezi velmocemi byl do značné míry odrazem vztahů tehdejších amerických prezidentů a britských ministerských předsedů. Za velmi přátelský vztah lze označit již období Franklina Delano Roosevelta, nejdéle vládnoucího prezidenta Spojených států a Winstona Churchilla, tehdejšího britského ministerského předsedy.² Poprvé byl pojem „Special

¹ WALLACE, William, PHILLIPS, Christopher. (2009). Reassessing the special relationship. *International Affairs*, Vol. 85, No. 2, s. 273-274.

² LUNDESTAD, Geir. (2003). *The United States and Western Europe since 1945: from "empire" by*

Relationship“ vyjádřen slovy Winstona Churchilla v jeho projevu na univerzitě ve Fultonu v roce 1946, kde zazněla i jeho slavná teze o rozdělení světa „železnou oponou“ na západ a východ. Pro Churchilla byl vztah „Special Relationship“ zárukou bezpečí, svobody a pokroku ve všech zemích. Podle Churchilla Spojené státy a Velká Británie sdílejí nejen historii, hodnoty, ale především závazek ke světovému řádu, který obě země chtějí zachovat.³

Vztahy mezi ním a F. D. Rooseveltem však spočívaly zejména v politické rovině. Na rozdíl od vztahu těchto dvou politiků, vztah mezi Macmillanem a Johnem Fitzgeraldem Kennedym nebyl pouze na politické úrovni, ale i na osobní. Obecně si oba byli velice blízcí, což jejich spolupráci činilo výjimečnou. I přesto, že byly vztahy před nástupem Kennedyho a Macmillana oslabeny suezskou krizí z roku 1956, kdy Velká Británie odcházela z tohoto konfliktu částečně ponížene a s pocitem oslabení, podařilo se vztahy urovnat, aniž by došlo k trvalému rozkolu mezi oběma zeměmi. Často je zachování dobrých vztahů mezi velmocemi přisuzováno právě přátelskému vztahu obou politiků.

Ačkoliv vzájemný vztah obou velmocí nikdy nebyl symetrický, sdílely obě země stejné hodnoty, a hlavně podobné zájmy, které je spojovaly, ale každá z nich disponovala jiným potenciálem. Velká Británie především potřebovala finance a Spojené státy spojence při klíčových momentech, které v daném období determinovaly mezinárodněpolitické klima v Evropě. Sám Harold Macmillan často volně a s jistou mírou nadsázky zmiňoval, že vztahy mezi Velkou Británií a Spojenými státy jsou podobné těm, jaké mezi sebou měli Řekové a Římané. Britové byli kulturně a myšlenkově sofistikovanější než Američané, proto byli povoláni k tomu, aby poskytovali svým spojencům na druhé straně Atlantiku duchovní a ideovou podporu. Tato převaha jim v očích mnohých pozorovatelů teoreticky mohla poskytnout vliv na politické rozhodování Američanů a hraničí tak s manipulací. Strategie Řeků a Římanů, které se Harold Macmillan snažil držet, měla i svá úskalí, a to závislost Velké Británie na Spojených státech zejména v oblasti jaderné obrany.⁴ Ve chvíli, kdy Britové vložili svou důvěru a obrovské politické zdroje do kultivace vztahů se Spojenými státy, stala se

invitation to transatlantic drift. Oxford: Oxford University Press, s. 25.

³ CHURCHILL, Winston. (1946). Speech at the Westminster College, Fulton, Missouri, March 5, 1946 [online]. British Historical Documents [cit 13. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.speeches-usa.com/Transcripts/winston_churchill-ironcurtain.html.

⁴ ASHTON, Nigel J. (2005). *Harold Macmillan and the "Golden Days" of Anglo-American Relations Revisited, 1957-63*. Diplomatic History. Dostupné z: <http://dh.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1111/j.1467-7709.2005.00511.x>, s. 697-98.

britská politika na mezinárodní scéně potenciálně méně flexibilní a neměla vždy možnost odklonit se od americké zahraničně-politické linie.

Zkouškou vztahů nejen mezi zeměmi, ale i mezi oběma politiky byla politická krize z roku 1962, která se týkala balistických raket nesoucích jaderné lavice Skybolt. John Fitzgerald Kennedy a Harold Macmillan však našli kompromis, který byl přijatelný pro obě velmoci, jež se tak staly ještě více propojené v rámci jejich „Special Relationship“. Kompromis spočíval základně v tom, že program může pokračovat, ale za finanční podpory Velké Británie. Nejdůležitějším prvkem průběhu řešení krize, je evidentní ochota obou států spolupracovat a jejich vůle ke kompromisu, která dokazuje sílu jejich spojení. Klíčová v tomto roce byla i spolupráce v průběhu Karibské krize, která na „Special Relationship“ měla obrovský dopad.

Když Velká Británie projevila zájem o přistoupení k Evropskému hospodářskému společenství, Kennedy podpořil Macmillana. Prohlásil, že podporuje proevropské postoje Velké Británie a trvá na tom, že vztahy mezi zeměmi tím nebudou poškozeny.⁵ První přihlášku do Evropského hospodářského společenství (EHS) Velká Británie podala v roce 1961, a to i přes rozpaky s ohledem na Commonwealth.⁶ I na otázce členství v EHS lze opět demonstrovat charakter blízké spolupráce mezi oběma velmocemi a jeho projevy i v rámci politických jednání týkajících se postupně se sjednocující Evropy.

Práce je historickou analýzou založenou na interpretaci primárních a sekundárních zdrojů. V průběhu zpracování byla vytvořena práce na Institutu politologických studií na stejné téma „Zvláštní vztah“ Velké Británie a USA za vlády Harolda Macmillana. Tato práce se liší v několika ohledech. Krom širšího záběru a zahrnutí více událostí je nutno zmínit, že vychází z širší pramenné základny, reflektuje oficiální deklarace, legislativní dokumenty a řadu dalších zdrojů. Pro sběr těchto pramenů byla převážně použita zdigitalizovaná kolekce zahraničněpolitických dokumentů americké administrativy, publikovaná jako *The Foreign Relations of the United States*. Nejvíce bylo čerpáno ze svazků týkajících se karibské krize, vztahů USA se západní Evropou a Kanadou a ekonomické a politické integrace evropského kontinentu. Především k analýze osobních vztahů mezi J. F. Kennedym a Haroldem Macmillanem se jeví jako velmi přínosné součásti vzájemné korespondence obou

⁵ LUŇÁK, Petr. (1997). *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, Historická řada, s. 177.

státníků a memoranda shrnující konverzace při jejich vzájemných setkáních. Právě osobní vztahy mezi americkým prezidentem a britským ministerským předsedou jsou v rámci této práce vyzdviženy jako klíčový aspekt britskoamerických vztahů ve sledovaném období. V rámci zkoumání fenoménu „Special Relationship“ je nutné zahrnout řadu vzájemně se ovlivňujících faktorů, avšak ze zkoumaných materiálů vyplývá, že osobní vztahy a ochota státníků obracet se jeden na druhého v krizových momentech pro konzultaci ohledně dalšího postupu tvoří klíčový aspekt, který pomáhá dokreslit vývoj mezinárodněpolitické situace mezi dvěma velmocemi v širším kontextu studené války.

V rámci sekundární literatury týkající se obecně zvláštního vztahu Spojených států a Velké Británie vychází práce v první řadě z prací Geira Lundestada,⁷ Johna Dumbrella,⁸ a Ritchie Ovendalea.⁹ Především díla Geira Lundestada a Johna Dumbrella jsou kvalitními syntézami transatlantických vztahů v poválečném období a obsahují kvalitní shrnutí éry vlády Kennedyho a Macmillana. Pro poskytnutí širšího kontextu studené války slouží především práce Johna Gaddise *Studená válka*¹⁰ či studie Petra Luňáka *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*.¹¹ V rámci kapitol, které se specificky zabývají zvláštním vztahem ve sledovaném období, jsou pak klíčovými zdroji Dallekův životopis J. F. Kennedyho *Nedokončený život*,¹² Priestova kniha *Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the dynamics of alliance, 1962-68*,¹³ či studie *Kennedy, Macmillan and nuclear weapons* Donnetta Murraye.¹⁴ Syntetická práce *Dějiny 20. století* od Paula Johnsona obsahuje v některých pasážích tvrzení, která jsou označována řadou historiků za kontroverzní, přesto zahrnuje velmi detailní shrnutí základních kapitol historie studené války a právě pro tyto faktografické informace z ní práce čerpá. Analýza konkrétních historických událostí a jejich vlivu na

⁶ Velká Británie. (2016). Euroskop [online]. Praha [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>.

⁷ LUNDESTAD, Geir. (2003). Cit. d.

⁸ DUMBRELL, John. (2006). *A special relationship: Anglo-American relations from the Cold War to Iraq*. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan, 318 s.

⁹ OVENDALE, Ritchie. (1998). *Anglo-American relations in the twentieth century*. Basingstoke [u. a.]: Macmillan [u. a.], 202 s.

¹⁰ GADDIS, John Lewis. (2006). *Studená válka*. Praha: Sloart, 278 s.

¹¹ LUŇÁK, Petr. (1997). Cit. d.

¹² DALLEK, Robert. (2006). *Nedokončený život: John F. Kennedy: 1917-1963*. Praha: Argo, Ecce homo, 682 s.

¹³ PRIEST, Andrew. (2006). *Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the dynamics of alliance, 1962-68*. London [u. a.]: Routledge, 222 s.

¹⁴ MURRAY, Donette. (2000). *Kennedy, Macmillan and nuclear weapons*. Velká Británie: MACMILLAN PRESS LTD, 220 s.

dynamiku „Special Relationship“ pak vychází do značné míry z článků v historických i politologických recenzovaných časopisech.

Práce je rozdělena do kapitol podle historické návaznosti. Některé události se překrývají, a proto jsou zmíněny ve více kapitolách, celkově je však práce koncipována do co nejvíce chronologické struktury. V této struktuře došlo oproti projektu práce k několika dílčím změnám. Projekt zahrnuje i rozbor vnitřních politik Spojených států a Velké Británie v daném období. Po uvážení jsou vnitřní politiky obou velmocí vynechány z důvodu zúžení tématu a ponechání prostoru pro prohloubení zkoumání hlavní náplně práce „Special Relationship“ mezi oběma velmocemi. Během výzkumu se ukázalo, že zahrnutí vnitropolitických faktorů by nepřispělo k analýze dostatečnou přidanou hodnotu. Co se týče vysvětlení „Special Relationship“, práce by naopak utrpěla příliš širokým záběrem, který by text učinil nedostatečně konzistentním.

1. „Special Relationship“ a jeho vývoj do nástupu Harolda Macmillana

Jako unikátní můžeme označit vztahy Spojených států a Velké Británie již za první a druhé světové války.¹⁵ Pro účely této diplomové práce je stěžejní spolupráce obou velmocí v letech 1957 až 1963. Kooperace mezi Spojenými státy a Velkou Británií má dlouho historii, která ukázala, jak moc si jsou země blízké a jak moc jsou navzájem odlišné. I přes historické momenty, kdy se zdálo, že „Special Relationship“ nemůže obstát, byl navzdory tomu z dlouhodobého hlediska posílen. Pro pochopení je nejprve nutné definovat termín „Special Relationship“, který byl poprvé použit Winstonem Churchillem v roce 1946, kdy pronesl slavný proslov ve Fultonu. I přesto, že byl termín veřejně zmíněn až v roce 1946, spolupráce Velké Británie a Spojených států probíhala již za druhé světové války. Winston Churchill proto v projevu neoznačuje „Special Relationship“ jako začátek nových vztahů, ale návaznost na již probíhající spolupráci.¹⁶ Projev se nesl v atmosféře strachu před rozpínavostí Sovětského svazu a před jeho narůstající mocí. Churchill zde poprvé veřejně mluvil o speciálním vztahu, kdy musí spolupracovat anglicky mluvící národy tak, jak tomu bylo za války, aby se předešlo obávané dominanci Sovětského svazu ve světě: *„Pokud se populace anglicky mluvícího Commonwealthu přidá k populaci Spojených států, se vším, co taková kooperace znamená ve vzduchu, na moři, po celém světě, a ve vědě a průmyslu, a v morální síle, nebude zde žádné zachvění, vratká rovnováha sil, která by sváděla k ambicím či dobrodružství. Naopak zde bude ohromující jistota bezpečnosti.“*¹⁷ Obával se, že Sovětský svaz může ohrozit Británii v její pozici vyvažování sil v Evropě. Churchill shrnul současné dění na evropském kontinentu: *„Je mou povinností vám předložit některá fakta o současné postavení v Evropě. Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu sestoupila železná opona po celém kontinentu. Za touto linií leží hlavní města starověkých států střední a východní Evropy. Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť a Sofie; všechna tato slavná města s obyvateli kolem nich, leží v území, které musím nazvat sovětskou sférou.“*¹⁸

1.1. Spojené státy a Velká Británie před nástupem Harolda Macmillana

Ze druhé světové války vyšly Spojené státy silnější, než byly před vypuknutím konfliktu. Naopak Velká Británie se potýkala s mnoha problémy. Válka Velkou Británií

¹⁵ MURRAY, Donette. (2000). Cit. d., s. 13.

¹⁶ CHURCHILL, Winston. (1946). Cit. d.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

vyčerpala jak ekonomicky, tak hospodářsky.¹⁹ Její návrat do řad nejbohatších zemí světa však nebyl nereálný. Musela si sice půjčit od Spojených států 27 miliard dolarů, ale nakonec musela vrátit pouze 670 milionů dolarů. V roce 1947 přijala Marshallův plán a již v roce 1950 byl její hrubý domácí produkt třetí nejvyšší na světě, hned po Spojených státech a Sovětském svazu.²⁰ Změnilo se i rozložení sil na moři. Před druhou světovou válkou byla námořní velmocí Velká Británie, po druhé světové válce ji však na této pozici nahradily Spojené státy.²¹ Mohlo by se zdát, že Velká Británie nemá Spojeným státům, co nabídnout. Obě země si i přes vzájemně nevyrovnanou pozici na poli mezinárodní politiky zachovaly ochotu ke kompromisnímu jednání, což dokazuje sílu jejich spojení. I přesto, že se jako jedno z nejsilnějších období spolupráce mezi Velkou Británií a Spojenými státy označuje období kooperace Harolda Macmillana a J. F. Kennedyho, je nutné zmínit, že vztah Franklina Delano Roosevelta a Winstona Churchilla byl založen taktéž na přátelském vztahu, který vzájemnou spolupráci usnadňoval.²²

Spolupráci Spojených států a Velké Británie po druhé světové válce mylně zhodnotil Josif Vissarionovič Stalin, který se domníval, že dojde k obnovení izolacionismu Spojených států a jejich nezájmu o poválečný vývoj v Evropě. Dále se zmýlil v budoucím chování Velké Británie v jejím respektování smlouvy²³ z roku 1944 o rozdělení vlivu v jihovýchodní části starého kontinentu. Domníval se, že obě velmoci budou respektovat dominantní postavení Sovětského svazu ve střední a východní Evropě na základě jednání v Teheránu z roku 1943, kdy administrativa Franklina Delano Roosevelta akceptovala protektorskou roli Sovětského svazu v této oblasti. Po Rooseveltově smrti v roce 1945 nastoupil do úřadu prezidenta Spojených států Harry S. Truman. V únoru roku 1946 pronesl Stalin projev, ve kterém tvrdě kritizoval Velkou Británii a Spojené státy.²⁴ Označil druhou světovou válku za důsledek nerovnoměrného vývoje kapitalistických ekonomik. „*Marxisté vždy prohlašovali, že kapitalistický systém světového hospodářství skrývá v sobě prvky všeobecné krise a válečných srážek, a že v důsledku toho vývoj mezinárodního kapitalismu v naší době nejde klidně a*

¹⁹ MURRAY, Donette. (2000). Cit. d., s. 16.

²⁰ WASSON, Ellis Archer. (2010). *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada, s. 322.

²¹ LUNDESTAD, Geir. (2003). Cit. d., s. 31.

²² LUNDESTAD, Geir. (2003). Cit. d., s. 25.

²³ V historických pracích je smlouva označována jako Procentová dohoda.

²⁴ NÁLEVKA, Vladimír. (2009). *Stalinova hra o Zemi jižní svěsti: korejská válka 1950-1953*. Praha: Epocha, s. 12-13.

rovnoměrně vpřed, nýbrž nese s sebou krise a válečné katastrofy.“²⁵ V projevu se zmínil a budoucím vývoji Sovětského svazu v oblasti vědy: „*Nepochybují o tom: poskytneme-li našim vědcům náležitou pomoc, pak v nejbližší době budou s to nejen dosáhnout, ale i předstihnout vymoženosti zahraniční vědy.*“²⁶ Jak se v následujících letech ukázalo, dokázal Sovětský svaz skutečně předstihnout Spojené státy i Velkou Británii v oblasti kosmického výzkumu a dokázal jim konkurovat v otázce jaderných zbraní, což vedlo k oprávněným obavám o světovou bezpečnost.

Již od konce druhé světové války Spojené státy disponovaly jadernými zbraněmi a rozvíjely výzkum jaderné energie, na kterém se podílela i Velká Británie. Hrozba jaderných konfliktů do budoucna dala za vznik McMahonovu zákonu v roce 1946, který americké administrativě zakazoval sdílet informace o jaderné energii s jakýmkoliv jiným státem.²⁷ Byla zřízena speciální komise, která měla dohled nad ochranou údajů spojených s jaderným výzkumem. „*Politikou Komise bude kontrola šíření vyhrazených dat takovým způsobem, aby byla zajištěna společná obrana a bezpečnost. V souladu s takovou politikou bude Komise vedena následujícími principy: Že dokud Kongres nedeklaruje společnou rezoluci, že byly zajištěny efektivní a vymahatelné mezinárodní pojistky proti použití jaderné energie pro destruktivní záměry, nebude probíhat žádná výměna informací s ostatními národy s ohledem k použití jaderné energie pro průmyslové účely; a že šíření vědeckých a technických informací týkajících se jaderné energie by mělo být povoleno a podporováno tak, aby poskytlo svobodnou výměnu myšlenek a kritik, která je klíčová pro vědecký rozvoj.*“²⁸ Velká Británie očekávala, že i nadále bude součástí výzkumu, a tudíž byl pro ni McMahonův zákon velkou ranou. Navzdory událostem pokračovala Velká Británie ve výzkumu sama bez pomoci Spojených států.²⁹ První jaderný test byl proveden v roce 1948 a v roce 1952 byl proveden první termonukleární test.³⁰ První úspěšná exploze britské atomové bomby proběhla až za šest let po přijetí McMahonova zákona v roce 1952.³¹ I přesto, že Spojené státy preferovaly nespolupracovat s ostatními státy v oblasti jaderného

²⁵ STALIN, Iosif Vissarionovič. (1949). *Stalin v současném boji za mír: soubor mírových projevů generalissima J.V. Stalina z let 1945 až 1949 a dokumentů mírové politiky SSSR*. Praha: Mír, s. 17.

²⁶ STALIN, Iosif Vissarionovič. (1949). Cit. d., s. 32. V reakci na tento projev pronesl Churchill svůj proslav ve Fultonu.

²⁷ MURRAY, Donette. (2000). Cit. d., s. 15.

²⁸ *Atomic Energy Act of 1946*. Spojené státy, 1946. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://www.osti.gov/atomicenergyact.pdf>.

²⁹ MURRAY, Donette. (2000). Cit. d., s. 15-16.

³⁰ RAMSDEN, John. (2006). *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*. Praha: Prostor, s. 367.

³¹ MURRAY, Donette. (2000). Cit. d., s. 16.

výzkumu, neznamenalo to konec „Special Relationship“ a spolupráci s Velkou Británií v jiných oblastech.

Evropa se pomalu začínala integrovat a utužovat vztahy mezi sebou z důvodu ekonomických a vojenských výhod, které z toho plynuly. Nejprve šlo o státy západní Evropy. V březnu roku 1948 byla podepsána padesátiletá smlouva o vojenské ekonomické spolupráci mezi Velkou Británií, Francií, Belgií, Lucemburskem a Holandskem. Takzvaný Bruselský pakt vytvořil vojenskou alianci, která měla fungovat v případě ohrožení jeho členů. Dne 4. dubna 1949 byl podepsán Severoatlantský pakt mezi dvanácti státy; pět členů Bruselského paktu, Spojené státy, Kanada, Island, Dánsko, Itálie, Norsko a Portugalsko. Podpisem vznikla Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization-NATO). Důležitou součástí paktu bylo vytvoření Severoatlantické rady (North Atlantic Council), která slouží jako nejvyšší orgán.³² Státy se zavázaly k mezinárodní spolupráci a řešení konfliktů mírovými prostředky. *„Budou usilovat o vyloučení konfliktu ze své mezinárodní hospodářské politiky a budou podporovat hospodářskou spolupráci mezi všemi smluvními stranami jednotlivě nebo společně.“*³³ V případě ohrožení jedné z členských zemí vojenskou silou, připouští pakt použití vojenské prostředky k ochraně míru členských zemí. *„Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo v Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich, uplatňujíc právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty OSN, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v součinnosti s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru.“*³⁴ V roce 1952 se k NATO připojilo Turecko a Španělsko a o tři roky později Spolková republika Německo.³⁵

Dne 26. dubna 1954 začal Ženevský summit, kde se setkali nejvyšší představitelé Velké Británie, Spojených států, Sovětského svazu, Francie, Čínské lidové republiky a Indie. Předmětem jednání byla situace v Koreji a Indočíně. Předsednictví summitu se ujal tehdejší britský ministerský předseda Anthony Eden a sovětský ministr zahraničí Vjačeslav Michajlovič Molotov. Americký státní tajemník John Foster Dulles

³² TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). *Dějiny Spojených států amerických*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Dějiny států, s. 638.

³³ *Severoatlantická smlouva*. In: Washington D. C., 1949. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/nato/dokumenty/dulezite-dokumenty-2411/>, čl. 2.

³⁴ Tamtéž, čl. 5.

byl pevně rozhodnut zastavit šíření komunismu. Proti němu stanul Eden, který se obával hrozby třetí světové války. Summit se nacházel v patové situaci až do června téhož roku. Eden se snažil najít společné téma ohledně Indočíny se Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou. Boje probíhaly v oblasti Indočíny již od roku 1945. První úspěch bylo ukončení bojů ve Vietnamu a rozdělení Vietnamu dle 17. rovnoběžky. Nešlo o dlouhodobé řešení v otázce jihovýchodní Asie, ale i tak se tento summit počítá jako nejvýznamnější mezinárodní diplomatický počín Anthony Edena.³⁶ Do budoucna byla otázka Vietnamu důležitou součástí mezinárodní politiky. Ženevská konference je bez pochyb jedním ze zásadních Edenových úspěchů. V jeho kariéře je však neméně podstatná suezská krize, která patří naopak mezi jeho osudové neúspěchy. Kritizován byl především za její řešení, kdy se domníval, že nemusí zohlednit pohled Spojených států, jak bude popsáno v následující kapitole.

Od začátku padesátých let sdílely Spojené státy, Velká Británie a Francie společnou vizi, jak udržet arabské státy a relativně nedávno vzniklý stát Izrael³⁷ mimo dosah Sovětského svazu.³⁸ V roce 1955 byl podepsán Bagdádský pakt mezi Velkou Británií, Tureckem, Irákem, Íránem a Pákistánem. Šlo o vojenský pakt, který zavazoval ke spolupráci. „*V souladu s článkem 51 Charty Organizace spojených národů budou smluvní strany spolupracovat při jejich bezpečnosti a obrany.*“³⁹ Londýn očekával připojení i Sýrie a Jordánska, ale díky novému egyptskému prezidentovi Gamálu Násirovi, který poukazoval na britské ambice o obnovu koloniální nadvlády, sílila arabská opozice a nedůvěra v Bagdádský pakt. Hlavním účelem sjednocení států v podobě uzavření paktu byla obrana proti expandujícímu Sovětskému svazu. Velká Británie jakožto bývalá koloniální velmoc vnímala výhodu zachování průchodu směrem k Indii a jihovýchodní Asii.⁴⁰

1.2. Suezská krize

Suezská krize je jedním z důležitých mezníků ve vztazích mezi Velkou Británií a Spojenými státy. Již v říjnu roku 1951 vypověděla egyptská vláda ochrannou smlouvu

³⁵TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 638.

³⁶ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 929.

³⁷ Nezávislost státu Izrael byla vyhlášena 14. května 1948.

³⁸ GHENGHEA, Mircea-Cristian. (2010). The Central Treaty Organization -- Element of the Western Anti-Soviet System. *Petroleum - Gas University of Ploiesti Bulletin, Law*, 62(1), s. 182.

³⁹ *The Central Treaty Organization (CENTO) The "Baghdad Pact"*. Bagdád, Irák, [online] 24. 2. 1955. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z:

<http://insidethecoldwar.org/sites/default/files/documents/Central%20and%20Near%20East%20Treaty%20Organization%20CENTO%20Baghdad%20Pact%20February%2024,%201955.pdf>.

⁴⁰ GHENGHEA, Mircea-Cristian. (2010). Cit. d., s. 183.

s Velkou Británií a požadovala její odchod nejen z oblasti Suezského průplavu, ale i ze Súdánu, což bylo pro Velkou Británii nepřijatelné a pokusila se vytvořit nový a silnější blízkovýchodní vojenský blok.⁴¹ Egypt se odmítl zapojit, protože již plánoval vyjednávání s Velkou Británií o převzetí Suezského průplavu a opozici vůči Izraeli.⁴² Iniciativu vojenského bloku podpořily i Spojené státy. Oblast Suezského průplavu se stala příslovečným sudem se střelným prahem, kde byly protesty, manifestace a demonstrace na denním pořádku. Plukovník Gamál Abdel Násir provedl státní převrat proti egyptskému králi Farúkovi, který dosáhl roku 1954 stažení britských jednotek z oblasti Suez. Násir se pokusil vyjednat nákup moderních zbraní od Spojených států, ale neuspěl.⁴³ Celkově žádal o zbraně v hodnotě 100 milionů dolarů. Doufal, že nově jmenovaný americký velvyslanec v Káhiře Henry Alfred Byroade, který byl do úřadu dosazen 1955 a zastával anti-sionistické názory, by se mohl za něj postavit.⁴⁴ Poté se obrátil na Sovětský svaz, který byl k obchodu svolný. Po několika měsících, konkrétně 27. července 1956 byl znárodněn Suezský průplav Egyptem, což bylo nepřijatelné pro Velkou Británii a Francii jakožto jeho spoluvlastníky.⁴⁵

Suezský průplav hrál významnou roli v dopravě ropy do Evropy. Nejvíce jej využívala Velká Británie. Znárodnění průplavu ji značně ohrožovalo. „*V roce 1955 tvořily ropné tankery směřující do Evropy dvě třetiny všech lodí proplouvajících touto cestou a ze 2 milionů barelů ropy, které směřovaly denně z Blízkého východu do Evropy, putovalo 1,2 – 1,3 milionu barelů průplavem. Zbytek byl dopravován ropovody. Největším individuálním uživatelem průplavu byla Velké Británie. Ze 14 656 lodí, které tudy propluly v roce 1955, tvořily britské lodě plnou třetinu, zbytek patřil ostatním zemím NATO.*“⁴⁶

Tehdejší britský ministerský předseda Anthony Eden si byl dobře vědom, že pokud spojí síly s Francií a pokusí se vojenskou silou zabránit znárodnění průplavu, dotkne se jeho jednání vztahů, které má Velká Británie se Spojenými státy. Jelikož „Special Relationship“ doposud fungoval velmi dobře, neobával se dopadu jeho rozhodnutí a rozhodl se s Francií nakonec vojensky spojit a zasáhnout. Rozhodnutí se záhy projevilo jako chybné vzhledem k tomu, že americký prezident Eisenhower

⁴¹ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). *Horké krize studené války*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, s. 89.

⁴² GHENGHEA, Mircea-Cristian. (2010). Cit. d., s. 182.

⁴³ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 89-90.

⁴⁴ BROŽ, Ivan. (2010). *Arabsko-izraelské války: 1948-1973*. 2., dopl. a opr. vyd. Praha: Epoque, Polozapomenuté války, s. 119.

⁴⁵ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 90.

kandidoval na znovuzvolení do úřadu prezidenta Spojených států. V průběhu jeho kampaně bylo nepřijatelné, aby Spojené státy souhlasily s vojenskou intervencí, natož na Blízkém východě, který již v minulosti přinesl řadu mezinárodních konfliktů.⁴⁷ Obrátil se tudíž k veřejnosti a Kongresu, aby podpořily politiku odmítající vojenskou intervenci.⁴⁸ Ačkoli je A. Eden kritizován za průběh a řešení suezské krize, nelze opomenout, že to byl i sám Macmillan, kdo zastával politiku invaze vojsk Velké Británie a Francie. Dokonce odjel do Spojených Států, kde jakožto britský kancléř pokladu byl po poklesu libry nucen jednat o podpoře Spojených států. Jednání dopadlo velkým neúspěchem. Často byl Harold Macmillan zesměšňován výroky jako „*Do Spojených států odletěl jako jestřáb a vrátil se jako holubice.*“⁴⁹

Intervenci Velké Británie, Francie a Izraele do Egypta odsoudila i Organizace spojených národů (OSN), která požadovala okamžité stažení vojsk všech tří zemí. „*Rada bezpečnosti, Beroucí na vědomí předešlé deklaráce a vysvětlení vývoje průzkumných konverzací v otázce Suezů poskytnutých generálním tajemníkem OSN a ministry zahraničí Egypta, Francie a Spojeného království. Souhlasí, že jakékoliv řešení suezské otázky by mělo splňovat následující požadavky: 1. Měl by existovat svobodný a otevřený tranzit skrze Kanál bez diskriminace, neskrývané či skrývané – to se týká jak politických, tak technických aspektů; 2. Suverenita Egypta by měla být respektována; 3. Provoz Kanálu by měl být oddělen od politiky jakéhokoliv státu; 4. Způsob určování mýt a poplatků by měl být rozhodnut dohodou mezi Egyptem a uživateli.*“⁵⁰ Do sporu se snažil zapojit i Sovětský svaz, který hrozil raketovým útokem na obranu Egypta a do Středozemního moře umístil ponorky, a dokonce nabídl Spojeným státům pomoc při zastavení vojenských intervencí do Egypta. Prezident Eisenhower odmítl a vyjádřil výslovný nesouhlas o úvahách k jednostrannému útoku ze strany Sovětského svazu. Druhé doporučení směřovalo k A. Edenovi, aby se držel doporučení OSN. Kromě politického nátlaku použily Spojené státy i ekonomický a hospodářský nátlak, po kterém Británie nemohla nesouhlasit se zastavením bojů.⁵¹

⁴⁶ WANNER, Jan. (2006). *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*. 1. vyd. Praha: Libri, s. 260.

⁴⁷ REYNOLDS, David. (1985). A 'Special relationship'? America, Britain and the international order since the Second World War. *International Affairs*, Vol. 62, No. 1, s. 10-11.

⁴⁸ WANNER, Jan. (2006). Cit. d., s. 278.

⁴⁹ JUDD, Denis. (1999). *Impérium: britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. 1. vyd. v čes. jaz. Praha: BB art, s. 372.

⁵⁰ *Resolution of 13 October, 1956*. Spojené státy, [online] 1956. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/118\(1956\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/118(1956)).

⁵¹ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 91-92.

Suezská krize názorně demonstrovala úpadek britské moci ve světových záležitostech a oslabení partnerství mezi Washingtonem a Londýnem. Až Macmillan po svém nástupu do funkce ministerského předsedy postupně úspěšně navázal úzkou spolupráci s Eisenhowerem. Po navázání vztahu a postupném obnovování důvěry se rozšířila spolupráce mezi oběma vládami v oblastech, jako jsou jaderné zbraně či Střední východ.⁵² Existují i odlišné názory na post-suezskou situaci. Podle Wassona je suezská krize spíše ztrátová na poli psychologickém než na poli mezinárodním. „*Suezské krizi se připisuje mnohem větší význam, než jaký ve skutečnosti měla. (...) Někdo suezskou krizí vysvětluje prakticky všechno zlé, co se v Británii dělo v dalším půlstoletí. Říká se, že Británie vystupovala jako velmoc, ačkoliv už na to neměla dostatečnou vůli a kapacitu.*“⁵³

1.3. Korejská válka

Velká Británie a Spojené státy sehrály významnou roli během války v Koreji, což opět vedlo k posílení jejich „Special Relationship.“ Během druhé světové války byla Korea okupována Japonci. Jejich kapitulace byla přijata Sovětským svazem od 38. rovnoběžky směrem na sever. V jižní části přijaly kapitulaci Spojené státy. Rozdělení Koreje bylo z počátku bráno jako dočasný stav, ale po začátku Studené války bylo sjednocení Koreje nepravděpodobné. V obou částech Koreje fungovaly dva odlišné politické režimy, což znemožňovalo sjednocení poloostrova do jednoho fungujícího státu. V jižní části se okupační jednotky Spojených států začaly postupně stahovat, což posílilo sebevědomí Severokorejců v otázce invaze. Dle Tindalla je to jedna z příčin, proč severokorejská armáda 25. června roku 1950 překročila hranice a obsadila území Jižní Koreje. V reakci na agresi vyzvala Rada OSN 27. června své členské státy na pomoc Jižní Koreji.⁵⁴

„Rozhodnuvši, že ozbrojený útok na Korejskou republiku silami Severní Koreje představuje porušení míru, Požádavši okamžité ukončení ozbrojených bojů, Vyzvavši autority Severní Koreje, aby odted' stáhly své síly na 38. rovnoběžku,

Berouc na vědomí ze zprávy Komise Spojených národů pro Koreu, že autority v Severní Koreji neukončily ozbrojené boje, ani nestáhly své síly na 38. rovnoběžku, a že urgentní vojenská opatření jsou nutná pro obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti,

⁵² AONO, Toshihiko. (2010). It Is Not Easy for the United States to Carry the Whole Load”: Anglo-American Relations during the Berlin Crisis, 1961–1962. *The Journal for the society for historians of american foreign relations*, 34(2), s. 326.

⁵³ WASSON, Ellis Archer. (2010). Cit. d., s. 330.

⁵⁴ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 644.

*Berouc na vědomí apel Korejské republiky vůči Spojeným národům na okamžité a efektivní kroky vedoucí k zajištění míru a bezpečnosti. Doporučuje, aby členové Spojených národů poskytly takovou podporu Korejské republice, jak bude nutno, aby byl odražen ozbrojený útok a aby byl obnoven mezinárodní mír a bezpečnost v oblasti.*⁵⁵

Následně Rada bezpečnosti OSN rozhodla o jednotném velení akce a do jejího čela dosadila generála Douglase MacArthura, velitele spojeneckých vojsk bojujících v Pacifiku za druhé světové války.⁵⁶ Toho samého dne se poprvé sešel britský kabinet, aby diskutoval o závažné situaci, která nastala v Koreji. Už od začátku bylo jasné, že existují rozdíly mezi pohledem Velké Británie a Spojených států na celou problematiku. Británie celkově nepřikládala příliš velkou důvěryhodnost americkým teoriím o globální komunistické konspiraci. Věřila však, že by mohla existovat spolupráce mezi Sovětským svazem a Čínou, kde v té době byli taktéž u moci komunisté. U moci byli již od roku 1949. Britští náčelníci štábu se však odlišovali od oficiální vládní linie: podezírali Sovětský svaz, že hraje neupřímnou hru tím, že podporuje severokorejskou vládu, aby tak odvedl pozornost od svých vlastních záměrů v Evropě, což bylo pro Velkou Británii nepřijatelné. I přes některé odlišnosti vnímání situace byla Velká Británie oddána Spojeným státům v jejich víře v nutnost odolávat severokorejské agresi a okamžitě vyslala britskou dálnévýchodní flotilu, aby poskytla podporu Jižní Koreji.⁵⁷

V září roku 1950 se MacArthurovi povedlo odsunout severokorejské nepřátele zpět za hranice 38. rovnoběžky. Doufal v další vojenské úspěchy a sjednocení Koreje.⁵⁸ Byl vyzdvihován již za válečné úspěchy ve druhé světové válce a nyní za úspěch ve válce v Koreji.⁵⁹ Tudíž vzbuzoval naději na rychlé ukončení války. Se souhlasem tehdejšího prezidenta Spojených států Harryho S. Trumana a se souhlasem Valného shromáždění OSN pokračoval v bojích.⁶⁰

V prosinci téhož roku navštívil tehdejší ministerský předseda Clement Attlee Spojené státy, kdy vyjádřil nesouhlas s použitím jaderných zbraní k vyřešení konfliktu. V roce 1951 se snažila Velká Británie podpořit taktiku Spojených států, které chtěly svrhnout jihokorejského diktátora Li Syn-mana. I přes neustálou podporu si stála Velká

⁵⁵ *Resolution of 27 June 1950*. Spojené státy, [online] 1956. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/83\(1950\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/83(1950)).

⁵⁶ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 644.

⁵⁷ CARTER, David. (2010). The Korean War at 60: Part Two. *Contemporary Review*, 292(1698), s. 296.

⁵⁸ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 644.

⁵⁹ He Has Returned. (2016). *Commentary*, 141(7), s. 1.

⁶⁰ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 644-645.

Británie stále za svým v otázce použití jaderných zbraní.⁶¹ V průběhu války v Koreji se ukázal rozdílný postoj obou velmocí k řešení konfliktů. I přes odlišné názory v otázce strategického řešení krize, zastávaly obě velmoci shodný postoj ohledně jejich cílů.

V letech 1952 až 1953 se ve Spojených státech zvedl odpor k válce v Koreji a americká společnost se začala bouřit. Spojené státy měly největší počet ztrát na životech hned po Jižní Koreji. Po odvolání generála MacArthura, který byl spatřován v očích americké společnosti jako hrdina, odpor vůči válce ještě více vzrostl.⁶² Na počátku války se mu úspěšně podařilo vytlačit jednotky Severní Koreje zpět za 38. rovnoběžku, za což byl obdivován. Na druhou stranu byl nenáviděn za další průběh Korejské války, kdy už se mu nedařilo jako na začátku. Navrhoval pro dosažení opětovného úspěchu ve válce svržení dvaceti až třiceti atomových bomb na Mandžusko, což by podle něj pomohlo válku urychlit a vyhrát.⁶³ Nemaleu roli hrála i média, která informovala veřejnost o četných ztrátách na životech. V těch samých letech se bouřila nejen americká, ale i britská veřejnost proti vojenské službě.⁶⁴

Velká Británie stála v průběhu celé korejské války po boku Spojených států. Plně podporovala myšlenku omezení války na samotný poloostrov a zabránit účasti Číny a Sovětského svazu v konfliktu. Příspěvek Britského společenství národů byl druhým největším hned po Spojených státech. Významnou roli hrálo zejména britské loďstvo. Války se účastnilo 32 válečných lodí královského námořnictva. Letadlové lodě Velké Británie se staly jádrem námořních sil OSN za západní straně Korejského poloostrova. Z tohoto důvodu měla Velká Británie pocit, že zastínila Spojené státy v otázce ozbrojených sil v Koreji. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že kontrolu vojenských operací prováděly Spojené státy a velitel sil OSN generál MacArthur. Navzdory odlišným názorům na řešení nebezpečí komunistické agrese v Koreji, proběhla rychlá transformace NATO, které se stalo trvalou vojenskou silou, a upevnila pozici Spojených států v rámci obrany Evropy. I přes pozitivní politický a diplomatický dopad utrpěla Velká Británie velký ekonomický zásah.⁶⁵

Korejská válka byla jednou z mnoha událostí, které dokazují, jak moc silný byl vztah mezi oběma velmocemi. Každá z nich zastávala jiný názor v otázce řešení konfliktu, a i přesto se obě země dokázaly shodnout na výsledném postupu. Spojené

⁶¹ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 419.

⁶² CATCHPOLE, Brian. (2003). *Korejská válka 1950-53*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, s. 257.

⁶³ He Has Returned. *Commentary*, (2016). s. 1-3.

⁶⁴ CATCHPOLE, Brian. (2003). Cit. d., s. 257.

⁶⁵ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 419-420.

státy chtěly dokázat jejich sílu a dominanci na poli jaderných zbraní, což nepodporovala Velká Británie. Nakonec i Spojené státy uznaly, že použití jaderných zbraní je příliš radikální krok, což byl jeden z důvodů odvolání generála MacArthura.

2. Nástup a první období vlády Harolda Macmillana 1957-1960

V polovině padesátých let se v Konzervativní straně začalo mluvit o nástupci W. Churchilla, který byl již velmi starý a ubývaly mu síly potřebné k vedení země. Jako jeho nástupce byl v roce 1955 zvolen Anthony Eden, který do té doby zastával post ministra zahraničních věcí Velké Británie. Taktéž v padesátých letech mluvil Churchill o Británii jako průsečíku tří kruhů anglicky mluvícího světa, které se vzájemně překrývají.⁶⁶ Jeden kruh představoval vztahy v rámci Commonwealthu, druhý vztahy mezi Velkou Británií a Spojenými státy a třetí vztah mezi Velkou Británií a Evropou.⁶⁷ Tvrzení bylo záhy vyvráceno právě Suezskou krizí.⁶⁸ I přesto, že se prezident Eisenhower nestavěl k vnímání politiky „Special Relationship“ jako k nadřazené spolupráci, dokázaly se vztahy po Suezské krizi urovnat natolik, aby bylo možné v této politice pokračovat. Vztahy s Velkou Británií pro něj byly jako vztahy s každou jinou zemí. Avšak díky hrozbě Sovětského svazu a jeho rozpínavosti začal spatřovat výhody spolupráce mezi oběma velmocemi jako výhodnou, a to zejména v technologickém výzkumu, což bylo základním předpokladem k úspěchu vyjednávání mezi ním a nově nastupujícím ministerským předsedou Velké Británie Haroldem Macmillanem.⁶⁹

O pozici ministerského předsedy soupeřili v roce 1957 dva kandidáti. Prvním z nich byl Richard Austen „Rab“ Butler, tehdejší předseda Dolní sněmovny, druhým pak Macmillan. Anthony Eden neprosazoval žádného svého nástupce a uvnitř Konzervativní strany neexistoval funkční volební systém pro výběr mezi více kandidáty, proto měla rozhodující slovo nad výběrem královna Alžběta II. Macmillanovi pomohlo, že byl bohatým podnikatelem, který se jako voják vyznamenal v první světové válce. Ve druhé světové válce se účastnil politických rozhodování. Naproti tomu Butler před druhou světovou válkou silně podporoval politiku appeasementu a v domácí politice nebyl příliš úspěšný. Nakonec královna Alžběta II. vybrala do funkce ministerského předsedy Harolda Macmillana.⁷⁰ Podle Ovendalea hrál ve výběru roli i původ jeho matky, které pocházela ze Spojených Států. Macmillan tak byl viděn jako ten, který by mohl zachránit britsko-americké přátelství.⁷¹

⁶⁶ JOHNSON, Paul. (2014). *Dějiny 20. století*. V nakl. Leda. Přeložil Jan ČULÍK. Voznice: Leda, s. 581.

⁶⁷ WALLACE, William. (2005). The Collapse of British Foreign Policy. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 81(1), s. 53.

⁶⁸ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 581.

⁶⁹ DUMBRELL, John. (2006). *A special relationship: Anglo-American relations from the Cold War to Iraq*. New York: Palgrave Macmillan, s. 53.

⁷⁰ WASSON, Ellis Archer. (2010). s. 330-331.

⁷¹ OVENDALE, Ritchie. (1998). Cit. d., s. 118.

Výsledkem suezského debaklu bylo další přehodnocení obranné politiky Velké Británie. Nový ministerský předseda jmenoval ministrem obrany Duncana Sandyse, který měl zvýšené pravomoci z důvodu začínající jaderné hrozby. Do jeho pravomocí tak spadal výzkum raket a jaderných zbraní, a tudíž i program Blue Streak, který bude podrobněji rozebrán v jedné z následujících kapitol.⁷² Otázka jaderného výzkumu a jaderné obrany je zcela stěžejní pro období vlády Harolda Macmillana. V době studené války byla zahraniční politika ovlivňována hrozbou vzájemného zničení Západu a Východu, což se zřetelně projevilo ve všech jednáních a řešeních krizí, které za jeho vlády nastaly.

Studená válka se odehrávala ve znamení dominance ve zbrojení. Pro oba bloky bylo důležité, aby si jejich protivník byl vědom, že dominují silou, kterou neváhají použít, a to i přesto, že se hrozby vzájemného zničení oba bloky obávaly. Již v roce 1954 se neodmyslitelnou součástí zahraniční politiky vůči Sovětskému svazu stala doktrína „Massive Retaliation“, která stanovuje, že Spojené státy jsou připraveny udeřit zpět. Tehdejší prezident Eisenhower se snažil využít pokroky ve vývoji jaderných zbraní k zastrašení Sovětského svazu. Massive Retaliation byl produktem Republikánské strany. Po nástupu demokrata J. F. Kennedyho do funkce prezidenta Spojených států byl program ukončen.⁷³ Ve stejném roce provedly Spojené státy jadernou zkoušku s názvem BRAVO. Jednalo se o první test termonukleární zbraně. Očekávaly, že výbuch bude mít sílu ekvivalentní pěti megatunám TNT, ale v realitě byl výbuch mnohem silnější a dosáhl hodnoty patnácti megatun,⁷⁴ což nezůstalo bez povšimnutí celého světa. Tlaková vlna společně se vzdušnými proudy rozptýlily radioaktivní spad na stovky kilometrů. Radioaktivní spad mohly zaznamenat detektory po celém světě.⁷⁵

Hrozba jaderného zničení a snaha o dominanci v otázce jaderného zbrojení nebyly jediné oblasti, ve kterých soupeřil Západ s Východem. Kosmický prostor byl do té doby neprozkoumaný a zcela novou oblastí. Právě proto Spojené státy vyvedlo z míry vypuštění první umělých družic Země – Sputnik Sovětským svazem v roce 1957. Strach z jaderné převahy Sovětského svazu umocnily obavy spojené s jeho převahou v kosmickém prostoru, který byl novou oblastí, která by mohla rozhodnout o dominanci

⁷² HILL, C. N. (2001). *A vertical empire: the history of the UK rocket and space programme, 1950-1971*. River Edge, NJ: World Scientific Pub, s. 111.

⁷³ WELLS, Samuel, F. (1981). The Origins of Massive Retaliation. *Political Science Quarterly*, 96(1), s. 51-52.

⁷⁴ Výbuch měl 750krát větší sílu než hirošimská atomová bomba.

ve světě. Z toho důvodu se Spojené státy snažily jaderný program rozšířit a vylepšit, aby Sovětský svaz nenabyl převahy.⁷⁶

2.1. *Jaderná hrozba a kosmický výzkum*

V březnu roku 1957 proběhlo na Bermudách první setkání Harolda Macmillana a prezidenta Spojených států Eisenhowera. Po oslabení vztahů obou zemí po Suezské krizi představovala konference na Bermudách vstřícný postoj Spojených států k opětovnému pokusu o oživení anglo-amerických vztahů. Harold Macmillan stále zastával tvrdý postup proti Násirovi, Spojené státy zastávaly myšlenku redukce vlivu Egypta na ostatní státy.⁷⁷ V průběhu schůzky vyjádřil Eisenhower radost ze setkání se svým bývalým spojencem ve zbrani, a souhlasil s Macmillanem, že anglo-americká solidarita byla vždy jádrem západní aliance. V případě, že by anglicky mluvící národy nemohly žít a spolupracovat, byla by malá naděje na zastavení roztahovačného Sovětského svazu. Eisenhower kladl důraz na sílu nacionalismu, jehož duch je silnější než duch komunismu. Následně zapsal do svého deníku, že tohle bylo nejúspěšnější mezinárodní setkání, kterého se účastnil od konce druhé světové války.⁷⁸

Macmillanovi se podařilo vyjednat konsensus týkající se jaderné obranné strategie Velké Británie. Spojené státy slíbily dodat jaderné zbraně a pomoci budovat společnou obranu západních zemí.⁷⁹ Jednalo se o rakety Thor, které byly na území Velké Británie poprvé testovány v roce 1957.⁸⁰ Celkem šedesát raket středního doletu bylo umístěno na východě Velké Británie až do roku 1963.⁸¹

Po návratu z konference přednesl Macmillan v House of Commons shrnutí schůzky, kde vyzdvihoval Eisenhowerovu vstřícnost a otevřenost ke spolupráci mezi zeměmi. Zdůraznil, že nebylo podstatné přijmout dramatické politické změny, ale utvrdit se, že zájem obou zemí na další spolupráci stále trvá. Důležitost spatřoval v budoucím budování a utužování „Special Relationship“, který obě země politicky posilní.⁸²

I přes stálou opatrnost Spojených států, dosáhla Velká Británie velkého úspěchu v otázce jaderného výzkumu zrušením McMahonova zákona v roce 1958. Sám

⁷⁵ GADDIS, John Lewis. (2006). Cit. d., s. 66.

⁷⁶ Tamtéž, s. 199-200.

⁷⁷ BLACKWELL, Stephen. (2004). Pursuing Nasser: The Macmillan Government and the Management of British Policy Towards the Middle East Cold War, 1957-63. *Cold War History*, s. 88-89.

⁷⁸ OVENDALE, Ritchie. (1998). Cit. d., s. 121.

⁷⁹ MACMILLAN, Harold. (1957). The Bermuda Conference. *Vital Speeches of the Day*, 23(14), s. 425.

⁸⁰ GADDIS, John Lewis. (2006). Cit. d., s. 66.

⁸¹ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 55.

⁸² MACMILLAN, Harold. (1957). Cit. d., s. 426.

prezident Eisenhower podpořil jeho zrušení, a to i navzdory tomu, že Velká Británie v této oblasti více získávala, než dávala Spojeným státům, což je názorná ukázka vzájemné potřeby obou velmocí.⁸³

S jadernou obrannou politikou souvisí i kosmický prostor, který bylo potřeba chránit především dle Spojených států před rozpínavostí Sovětského svazu. Spojené státy vyvedlo z míry již zmíněné vypuštění první umělé družice Země Sputnik 1 Sovětským svazem 4. října 1957. V listopadu téhož roku byla vypuštěna družice Sputnik 2, která jako první na své palubě vyslala do vesmíru psa. Reakce Velké Británie ve srovnání se Spojenými státy byla chladná. Harold Macmillan se nechal slyšet, že veřejnost znepokojilo až vyslání psa do vesmíru.⁸⁴ Velká Británie se nepovažovala za účastníka technologického závodu.⁸⁵ Ke kosmickému soupeření se Harold Macmillan vyjádřil až v červenci. O projevu bylo reportováno, jako by naznačoval, že Británie prochází boomem. Reakce na ruský vesmírný program však spíše demonstruje tezi, že poválečný boom byl značně limitován a odvážná slova byla pouze krytím.⁸⁶ Vypuštění družic Sputnik 1 a Sputnik 2 varovalo Spojené státy před bezprostřední schopností Sovětského svazu ovládat kosmický prostor. Nastala tak doba několika pokusů o překonání situace z obou stran. První americký satelit Explorer 1 byl vypuštěn až o tři měsíce později, konkrétně 31. ledna 1958.⁸⁷

Chladný přístup Velké Británie ke kosmickému výzkumu je zcela opačný než postoj Spojených Států, které se do závodu o ovládnutí kosmického prostoru bez váhání pustily. Rozdílné postoje ohledně kosmického výzkumu však pro „Special Relationship“ nebyly rozhodující a nenastal žádný větší konflikt, který by měl vztah oslabit.

2.2. *Britské kolonie*

Zahraniční politiku Harolda Macmillana nesymbolizovala pouze snaha spolupracovat se Spojenými státy, ale i snaha o vyřešení otázky kolonií. S jeho nástupem začínala Velká Británie s nepopsaným štítem, kdy Harold Macmillan měl otevřít kurz směřování politiky směrem k Evropě. Začal prosazovat politiku dekolonizace za podpory Spojených států.⁸⁸ Počet osvobozených kolonií vzrůstal a společnosti byly stále podávány informace o prosperitě ekonomiky a celého státu. Harold Macmillan popisuje

⁸³ DUMBRELL, John. (2006). Cit d., s. 55.

⁸⁴ BARNETT, Nicholas. (2013). Russia wins space race. *Media History*, 19(2), s. 182.

⁸⁵ HILL, C. N. (2001). Cit. d., s. 5.

⁸⁶ BARNETT, Nicholas. (2013). Cit. d., s. 186-187.

⁸⁷ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 597.

situaci: „*Výdaje za spotřební zboží a hospodářský růst se staly novými božstvy, která nahradila impérium a ochromující výdaje na síly rozmístěné „východně od Suezů.*“⁸⁹ Právě tyto kroky přispěly k obrovskému zisku v parlamentních volbách v roce 1959.

V roce 1959 byl jmenován do funkce ministra kolonií Iain Macleod,⁹⁰ který byl jedním z nejradikálnějších konzervativců od dob Josepha Chamberlaina. Radikální změna britské koloniální politiky směrem k dekolonizaci způsobila vlnu nelibosti v řadách britského obyvatelstva. Jedním z důvodů bylo stále udržování svazků Velké Británie a bývalých kolonií v rámci dekolonizace. I přesto, že vztahy mezi bývalými koloniemi a Velkou Británií se daly označit za mírumilovné, stále v některých koloniích zůstávaly britské vojenské základny, což vzbuzovalo podezíravost z nejasných úmyslů do budoucnosti. Národní zájmy nebyly dotčeny, ale svazky byly pro Velkou Británii výhodné, a to zejména ve finančních a obchodních záležitostech. I přesto, že společností otrásla nelibost, byly radikální změny přijímány klidně. Umožňovala to osobnost Harolda Macmillana, který vynikal ve schopnosti předkládat radikální změny konzervativním způsobem, jenž dával společnosti pocit národního směřování. Historiky je jeho politika dekolonizace a prezentování národní identity často přirovnávána k politice Charlese de Gaulla.⁹¹ Macmillan označoval nacionalismus za vlnu, která se šíří Asií přes Afriku a nelze jí zastavit. Považoval ji za jednu z největších světových událostí od konce druhé světové války.⁹²

Pro Harolda Macmillana byla problematika kolonií důležitým aspektem jeho zahraniční politiky. Byl prvním z ministerských předsedů Velké Británie, který navštívil africký kontinent. Osobně podporoval politiku dekolonizace a při návštěvě pronesl projev, kdy mluví o „větru změn“ a o možnosti sebeurčení států: „*Jednou z hlavních skutečností politického života v Evropě bylo už od dob rozpadu Římské říše vznikání nezávislých států..., z nichž všechny byly inspirovány naléhavým pocitem vlastenectví, které sílilo úměrně tomu, jak sílily tyto státy.*“⁹³ Pro mnohé politiky nejen z Evropských zemí byl projev velmi provokativní a plný odhodlání. Díky němu posílilo národní cítění bělošských obyvatel v Africe. Velká Británie tak začala rychlou dekolonizaci, která dle Denise Judda byla rychlejší než kolonizace Afriky při „závodu o rozdělení Afriky“ na

⁸⁸ Tamtéž, s. 581.

⁸⁹ JUDD, Denis. (1999). Cit. d., s. 39.

⁹⁰ Britský ministr kolonií od roku 1959 do 1961.

⁹¹ JUDD, Denis. (1999). Cit. d., s. 377-378.

⁹² HYAM, Ronald. (2006). *Britain's declining empire: the road to decolonisation, 1918-1968*, s. 243.

⁹³ JUDD, Denis, Cit. d., s. 379.

konci 19. století.⁹⁴ Dekolonizační snaha byla podporována Spojenými státy, a to zejména prostředky finanční podpory. Na mírový průběh dekolonizace dohlížela OSN. Africký kontinent nebyl bezprostředně ohrožen komunismem, a tudíž zde mohla probíhat pozvolná dekolonizace.⁹⁵ Problematika dekolonizace měla hladký průběh v rámci „Special Relationship“. Byla podporována Spojenými státy, které souhlasily s dekolonizací a podporovaly ji nejen na politickém poli, ale především finančně.

2.3. Evropské sdružení volného obchodu

Velká Británie se rozhodla vytvořit Evropské společenství volného obchodu (ESVO), v angličtině pak European Free Trade Association (EFTA) jako protiváhu EHS. Snažila se dokázat, že zóna volného obchodu může efektivně fungovat a vyrovnat se EHS. Nejen Velká Británie, ale i Švédsko bylo nakloněno vytvoření ESVO, kdy v červnu 1959 začala oficiální jednání ve Stockholmu. Již v lednu 1960 byla podepsána tzv. Stockholmská konvence a v květnu téhož roku vzniklo samotné ESVO.⁹⁶ Organizace měla zajistit nepřetržitý hospodářský růst při plné zaměstnanosti, růst produktivity práce, racionální využití zdrojů, finanční stabilitu a zvyšování životní úrovně obyvatel. Hlavním cílem bylo odstranění cel a kvantitativních omezení obchodu mezi členskými státy. Každý stát si dle smlouvy ponechal vlastní ekonomickou politiku.⁹⁷

Velká Británie se spoléhala na „Special Relationship“ a tudíž podporu Spojených států, kterým se naopak nelíbila konkurence ESVO a EHS, která v Evropě vznikla. Obávaly se rozdělení Evropy a spíše, než konkurenci mezi oběma organizacemi podporovaly jejich spolupráci. V otázce, která z organizací by měla být dominantní, měly Spojené státy jasno. Daly Evropě a zejména Britům najevo, že podporují spíše EHS. Z toho důvodu navrhovaly vytvoření organizace, která by zahrnovala i neevropské státy tzv. Organizaci pro atlantickou hospodářskou spolupráci – Organisation for Atlantic Economic Cooperation (OAEC).⁹⁸ I přes počáteční nelibost Velké Británie ke vstupu do EHS se v roce 1961 Harold Macmillan rozhodl podat přihlášku, kterou Francie následně vetovala. Problematika EHS bude detailněji rozebrána v jedné z následujících kapitol.

V prvním období vlády Harolda Macmillana se musely obě velmoci znovu sblížit po suezské krizi. Díky obratné diplomacii Harolda Macmillana byla obnovena

⁹⁴ Tamtéž, s. 380.

⁹⁵ HYAM, Ronald. (2006). Cit. d., s. 301.

⁹⁶ KOVÁŘ, Martin, HORČIČKA, Václav. (2005). *Dějiny evropské integrace*, Praha: Triton, s. 140-141.

⁹⁷ VEBER, Václav. (2009). *Dějiny sjednocené Evropy: od antických počátků do současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, Dějiny států, s. 258.

spolupráce obou velmocí ve Středním východě.⁹⁹ V období vlády obou politiků nedošlo k žádnému ostrému střetu názorů, který by mohl trvale poškodit „Special Relationship.“ A to i přes Eisenhowerův nesouhlas s odcestováním Macmillana do Moskvy v únoru roku 1959. To ulehčilo budoucí spolupráci mezi nově nastupující prezidentem Kennedym a Macmillanem.

⁹⁸ KOVÁŘ, Martin, HORČIČKA, Václav. (2005). Cit. d., s. 142-143.

⁹⁹ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 55.

3. Druhé období vlády Harolda Macmillana 1961-1963 a nástup J. F. Kennedyho

V roce 1958 zvítězil J. F. Kennedy v senátních volbách s nejvyšším rozdílem v počtu hlasů v historii státu Massachusetts. To byl jeden z důvodů, proč začal přemýšlet o boji o Bílý dům. O dva roky později byl vybrán jako demokratický kandidát pro boj o prezidentský post. Protikandidátem z Republikánské strany byl Richard Nixon, který v té době zastával post viceprezidenta Spojených států. Z volby nakonec vyšel vítězně J. F. Kennedy.

Stejně jako Eisenhower i Kennedy věřil, že jeho předchůdci došly nápady, které by držely stabilitu americké ekonomiky. Chtěl oživit americkou ekonomiku, které stagnovala. Obklopil se proto mladými lidmi, kteří sdíleli jeho nadšení a dynamický styl myšlení a vůli ke změně. Největším testem jeho kvalit v roli prezidenta Spojených států byl vřelý vztah k západní Evropě. Evropa byla klíčem k úspěchu zahraniční politiky Spojených států, a proto se Kennedy snažil o sjednocení Evropy a dobře fungující NATO.¹⁰⁰ Na rozdíl od Eisenhowera se Kennedy účastnil konferencí osobně namísto administrativních manipulací.¹⁰¹ Osobní setkání, která nahradila administrativní průběh dosavadních jednání mezi Velkou Británií a Spojenými státy poukazovala na opravdové prohloubení zájmu o dění v Evropě. Díky osobním návštěvám také mohl lépe vzniknout přátelský vztah Harolda Macmillana a Kennedyho.

Hned ve své inaugurační řeči přednesl smělé myšlenky, které symbolizovaly jeho odhodlání a nebojácnost ve funkci prezidenta Spojených států. Jednou z těchto myšlenek byl postoj velmoci k Sovětskému svazu. Uvedl: *„Doba je pro svobodné národy „svrchovaně nebezpečná“. Úlohou jeho generace je bránit svobodu. „Nevyhýbám se této odpovědnosti,“ řekl, „vítám ji. Amerika zaplatí jakoukoli cenu, ponese jakékoli břemeno, bude snášet jakékoli útrapy, podporovat jakékoli přátele a čelit jakémukoli nepříteli, jen když se jí podaří zachovat svobodu.“¹⁰² „Ani tak nemohou dvě velké a mocné skupiny národů najít útěchu v našem současném kursu--obě strany jsou přetíženy náklady moderních zbraní, obě jsou právoplatně zneklidněny stálým rozšiřováním smrtelného atomu, stejně však obě závodí ve snaze změnit tuto nejasnou rovnováhu děsu, která brzdí ruku poslední války lidstva. Začněme proto nanovo--pamatujíc si na obou stranách, že uctivost není známkou slabosti, a upřímnost je vždy*

¹⁰⁰ PRIEST, Andrew. (2006). Cit. d., s. 23.

¹⁰¹ OLIVER, Kendrick. (1998). *Kennedy, Macmillan, and the nuclear test-ban debate, 1961-63*. New York: St. Martin's Press, Scholarly and Reference Division, s. 31.

vystavena břemenu důkaznímu. Necht' nikdy nevyjednáváme ze strachu. Ale necht' se nikdy nestrachujeme vyjednat.“¹⁰³ Naznačil směr Spojených států a jejich nebojácnost v boji proti nepříteli, čímž byl myšlen Sovětský svaz. V projevu naznačuje, že Spojené státy nebudou vyjednat z důvodu strachu, ale že preferují vyjednávání před rozpoutáváním válečných konfliktů.

3.1. Kosmický výzkum

J. F. Kennedy se během svého působení v roli prezidenta Spojených států musel potýkat s úspěchy Sovětského svazu v rámci kosmického výzkumu. V době Studené války a možnosti totálního zničení byl pro Spojené státy i Sovětský svaz důležitý technologický pokrok nejen v jaderné oblasti. Neprobíhala soutěž pouze o jaderné zbrojení, ale i o ovládnutí kosmického prostoru, což bylo pro obě velmoci novým bojištěm.

Obavy z nadřazenosti Sovětského svazu v oblasti kosmického výzkumu byly ze strany Spojených států po vypuštění družice Země-Sputniku v roce 1957 opodstatněné. Zdálo se, že Sovětský svaz má v této otázce navrch. Díky úspěchu sovětského Sputniku se Spojené státy rozhodly více finančně podpořit kosmický výzkum. V červenci stejného roku rozhodl Kongres o vytvoření Národního úřadu pro letectví a kosmonautiku (NASA), který měl koordinovat výzkum a do konce roku vypustit kosmickou loď řízenou člověkem na oběžnou dráhu. Reálně se vypuštění kosmické lodi řízené člověkem uskutečnilo až v roce 1961. Pro Spojené státy bylo důležité výsledků dosáhnout co nejdříve a zároveň do budoucna nepřipustit, aby je Sovětský svaz znovu předběhl. Z toho důvodu v září roku 1957 Kongres přijal zákon o vzdělávání na obranu země, který finančně podporoval obory, jež by mohly vychovat budoucí vědce.¹⁰⁴

Viceprezident Lyndon Johnson byl známý pro své konexe v obchodním prostoru kosmického výzkumu. Díky tomu byl Kennedym jmenován do vedoucí funkce v oblasti kosmického výzkumu. Do funkce vedoucího NASA pověřil J. F. Kennedy podnikatele Jamese Webba. Domníval se, že jsou nejlepší volbou pro pokrok. Krátce na to utrpěly Spojené státy další šok, kdy 12. dubna 1961 byl do vesmíru vyslán Jurij Gagarin, čímž Sovětský svaz znovu předběhl Spojené státy. J. F. Kennedyho zpráva velmi znepokojila

¹⁰² JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 597.

¹⁰³ KENNEDY, J. K. Inaugural Address of President John F. Kennedy Washington D.C. [online].

January 20, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://www.jfklibrary.org/Research/Research-Aids/Ready-Reference/JFK-Quotations/Inaugural-Address.aspx>.

¹⁰⁴ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 682.

a při schůzce, která se konala v Bílém domě tři dny před katastrofou v zátocce Sviní,¹⁰⁵ vyjádřil své znepokojení otázkami, které signalizovaly jeho rozlícení: „*Můžeme je vlastně vůbec v něčem dohnat? A jak to máme udělat? Podaří se nám obletět měsíc dřív než jim? Dokážeme vysadit na Měsíc člověka dřív než oni? (...) Kdyby mi tak jen někdo poradil, jak je dohonit! Najděte někoho, ať je to, kdo chce! Ať je to třeba támhleten vrátný, jen když bude vědět, jak na to.*“¹⁰⁶ O týden později zaplavil J. F. Kennedy viceprezidenta Johnsona podobnými otázkami. Jeho soutěživá povaha mu nedovolovala nechat Sovětský svaz vyhrát.

Sovětský svaz sice Spojené státy předběhl, ale i Spojené státy zaznamenaly mnohá prvenství v kosmickém prostoru, která nelze opomenout. Jedním z nich bylo umístění telekomunikační družice. První transatlantická telekomunikační družice nesla název Telstar. Do vesmíru byla dopravena raketou patřící NASA. Raketa Delta byla vypuštěna z mysu Canaveral v roce 1962. Družice Telstar byla umístěna na elipsovité dráze po dobu 2 hodin 37 minut, ale dostupnost pro transatlantický signál byla omezena pouze na 20 minut v každé oběžné dráze. Britská vědecká komunita chtěla vypustit satelity určené k průzkumu vesmíru, ale rozpočet pro vědecké účely v této oblasti byl značně omezený.¹⁰⁷

Ke konci Kennedyho éry v roce 1963 byl zahájen kosmický program, který byl velmi nákladný. Spojené státy do něj ročně investovaly 5 milionů dolarů. Kýžený úspěch se nedostavil okamžitě, ale až o několik let později, kdy 20. července 1969 v modulu Apollo 11 přistáli na Měsíci Neil Armstrong a Edwin „Buzz“ Aldrin. Kosmický program trval až do roku 1972. Během té doby proběhlo dalších pět přistání. V průběhu programu utratily Spojené státy a Sovětský svaz více než 100 miliard dolarů za vyslání různých družic a pokusy o ovládnutí kosmického prostoru.¹⁰⁸

V oblasti kosmického výzkumu se politika Spojených států a Velké Británie lišila. Pro Macmillana nebyl závod o technologický pokrok v oblasti kosmického výzkumu tak důležitý, jako pro Kennedyho. Ten považoval technologickou převahu Sovětského svazu za riskantní a znepokojivou. V tomto případě můžeme sledovat i rozdílnou povahu obou politiků. J. F. Kennedy byl velmi soutěživý, což můžeme vypořadovat z jeho reakce na vyslání Jurije Gagarina do vesmíru. I přes dílčí odlišnosti v názorech obou státníků lze konstatovat, že dynamika Special Relationship mezi

¹⁰⁵ Neúspěšný pokus Spojených států a kubánských exulantů o svržení režimu Fidela Castra.

¹⁰⁶ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 611.

¹⁰⁷ HILL, C. N. (2001). Cit. d., s. 327.

velmocemi díky otázce kosmického průzkumu narušena nebyla. Kennedy i Macmillan byli schopni soustředit se spíše na oblasti, ve kterých se shodovali, a často (i když ne vždy, viz níže) body neshody odsouvali ve vzájemném jednání spíše na pomyslnou vedlejší kolej.

3.2. *Otázka Západního Berlína v rámci vztahů USA a Velké Británie*

Další mezinárodní krizí, která je považována za jednu z typických ukázek spolupráce Velké Británie a Spojených států, byla berlínská krize. V jejím průběhu lze také sledovat rozvíjející se osobní přátelství mezi oběma představiteli velmocí. Situace, která nastala za doby vlád Macmillana a Kennedyho má však kořeny již v minulosti. Otázka Západního Berlína začala být problematická v roce 1957 poté, co NATO rozhodlo rozmístit americké jaderné rakety středního doletu ve střední a západní Evropě, Sovětský svaz pocíťoval strach z převahy Spojených států. Nejprve se pokusil o prosazení Rapackého plánu¹⁰⁹ o bezjaderném pásmu ve střední Evropě, ale neúspěšně. To byl jeden z hlavních důvodů, proč se Nikita Sergejevič Chruščov, první tajemník Komunistické strany Sovětského svazu, snažil o opětovné projednání německé otázky. V projevu z listopadu 1958 uvedl, že Západní Berlín by se měl stát svobodným a demilitarizovaným městem. Záhy na to dne 27. listopadu téhož roku podal ultimátum, které v případě neuposlechnutí vyústí v kontrolu komunikačních spojení mezi Západním Berlínem a Spolkovou republikou. Západoněmecký kancléř Konrad Adenauer a francouzský prezident Charles de Gaulle odmítali ústupky vůči Sovětskému svazu. Na druhé straně stála Velká Británie, která byla ochotna se Sovětským svazem jednat.¹¹⁰ Svědčí o tom i Macmillanova snaha přemluvit zmíněné dvě země a Spojené státy k vyjednávání se Sovětským svazem a nalézt nenásilné řešení konfliktu, což vyvolalo pnutí mezi oběma velmocemi. Situaci nepřispěla ani Macmillanova návštěva Moskvy. V únoru roku 1959 Macmillan osobně navštívil Moskvu, aby projednal otázku napjatých vztahů mezi západem a východem.¹¹¹ Obával se, že Spojené státy budou přehnaně reagovat na Chruščovovu politiku. Na druhou stranu měla návštěva Moskvy a snaha upřednostnit vyjednávání před násilím pomoci Konzervativní straně před

¹⁰⁸ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 611-612.

¹⁰⁹ Rapackého plán z roku 1957 obsahoval vytvoření bezatomového pásma na území států Československa, Polska a obou německých států. Pojmenován byl po autorovi, polském ministru zahraničních věcí Adamu Rapackim.

¹¹⁰ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 98-101.

¹¹¹ AONO, Toshihiko. (2010). Cit. d., s. 326.

volbami, které se měly konat v roce 1959.¹¹² Eisenhower se sice snažil postavit proti Macmillanově jednání v Moskvě, ale neuspěl.¹¹³ Návštěvy se ostatní velmoci neúčastnily. Účastnily se až konference, která byla následně téhož roku svolána do Ženevy. Konference nevedla k žádnému konkrétnímu výsledku. Čeho se povedlo dosáhnout, bylo zmírnění tlaku na rychlost řešení německé otázky.¹¹⁴ S tím souvisí i Chruščovův souhlas s konferencí v Ženevě, kde se setkají ministři zahraničí a projednají otázku Západního Berlína.¹¹⁵ V září navštívil Chruščov Spojené státy. Při jednání s Eisenhowerem v Camp David souhlasil se zrušením svého ultimáta. Požadoval pouze 48 hodin, než bude zrušení veřejně oznámeno, aby nejprve mohl své rozhodnutí vysvětlit lidem v Moskvě.¹¹⁶

V průběhu berlínské krize se začaly objevovat první rozdílné myšlenky Velké Británie a Spojených států. Velká Británie byla přesvědčena, že Západ by měl být vstřícnější k jednání se Sovětským svazem. Zejména se obávala, že by pro ni bylo mnohem obtížnější udržení její stávající pozice v Berlíně, která byla ustanovena v roce 1945. Okupační protokol byl podepsán Velkou Británií, Spojenými státy a Sovětským svazem. Macmillan se obával, že legitimita okupace se každým rokem snižuje, a proto trval na tom, aby se vedlo se Sovětským svazem vyjednávání o nové smlouvě. Pro ministra zahraničí Velké Británie Aleca Douglas-Homea byla vyjednávání nutná nejen k řešení mezinárodní krize, ale i k uklidnění veřejného mínění, kterému nemohla být předložena mobilizace bez předchozích vyjednávání nebo alespoň pokusů o vyjednávání.¹¹⁷

Mezitím ve Spojených státech proběhly prezidentské volby. Po změně prezidenta často nastává změna politiky. V červenci 1961, Kennedyho administrativa přijala "dvoukolejnou" strategii zahrnující konvenční zvýšení kapacit a vyjednávání se Sovětským svazem. Historici uvádějí novou politiku J. F. Kennedyho jako další příklad limitů vlivu Velké Británie, která údajně nehrála žádnou roli při formování nové strategie Spojených států. Navíc, jakmile Spojené státy přijaly jednání jako součást své politiky, měl Macmillan velmi málo, čím by mohl přispět kromě poradenské činnosti Spojeným státům. I přesto, že někteří historikové jako Aono tvrdí, že měla Velká

¹¹² GEELHOED, E., Bruce, EDMONDS, O. Anthony, DAVISON, Michael. (2005). *The Macmillan-Eisenhower correspondence, 1957-1969*, s. 195.

¹¹³ ASHTON, Nigel J. (2005). Cit. d., s. 51.

¹¹⁴ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 102.

¹¹⁵ ASHTON, Nigel J. (2005). Cit. d., s. 51.

¹¹⁶ GEELHOED, E., Bruce, EDMONDS, O. Anthony, DAVISON, Michael. (2005). Cit. d., s. 198.

¹¹⁷ AONO, Toshihiko. (2010). S. 330-331.

Británie omezenou roli v průběhu berlínské krize, je často zmiňováno, že anglo-americký "Special Relationship" dosáhl svého zenitu v období vlády Kennedyho a Macmillana.¹¹⁸

Ve stejném roce usiloval Chruščov o schůzku s J. F. Kennedym. Mělo se jednat o navázání osobního kontaktu a nastavení vztahů mezi velmocemi, což by postupem času vedlo k uzavření smlouvy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Nejednalo se tedy o schůzku, která měla přinést okamžitý podpis dohody, ale spíše o první setkání J. F. Kennedyho a Chruščova a rozvázání počáteční konverzace nad budoucím vývojem mezinárodních vztahů.¹¹⁹ Macmillan a J. F. Kennedy se domnívali, že žádost o schůzku ze strany Sovětského svazu je symbolem jejich slábnoucích sil na mezinárodním poli.¹²⁰ Při setkání ve Vídni Chruščov uvedl, že jestli má kvůli otázce Západního Berlína vzniknout třetí světová válka, nechť vznikne. Kennedy stál za názorem, že nelze měnit ustanovení, která jsou výsledkem Postupimské konference.¹²¹ Dále vznesl Chruščov požadavek na úplné jaderné odzbrojení, což byla pro J. F. Kennedyho další nepřijatelná podmínka, kterou odmítal přijmout. Za jediný výsledek, který konference přinesla, se dá označit respektování neutrality Laosu.¹²² Cestou do Spojených států se J. F. Kennedy zastavil v Londýně na schůzce s Macmillanem, aby probrali další postupy. Británie naznačovala, že nechce, aby vypukl ozbrojený boj a násilí zbytečně.¹²³ Jelikož J. F. Kennedy byl ze schůzky velmi rozpačitý, navrhl mu Macmillan, aby se sešli pouze oni dva nad skleničkou bez úředníků ministerstva zahraničí. I přes přátelskou atmosféru schůzky se nepovedlo najít průlom v problematice Západního Berlína.¹²⁴ Oba politici si vážili jeden druhého jako blízkého přítele. Kennedy byl velmi vyčerpán, a proto mu Macmillan nabídl se sejít pouze ve dvou. Rozhodnutí sejít se pouze mezi čtyřma očima v situaci, kdy byl Kennedy fyzicky i psychicky vyčerpán, bylo další ukázkou silného osobního vztahu a vzájemného porozumění mezi oběma politiky.

Po návratu z Vídně přednesl J. F. Kennedy projev, kde prohlásil, že Spojené státy jsou ochotny udržet status quo v Západním Berlíně a jeho přístupových komunikací za jakoukoli cenu. Dne 5. srpna tak dostalo Východní Německo pokyn

¹¹⁸ Tamtéž, s. 326.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 139.

¹²⁰ Tamtéž, s. 333.

¹²¹ Ustanovení Postupimské konference byla; rozdělení Německa a Rakouska do čtyř okupačních zón s možností velmocí čerpat z nich válečné reparace, navrácení veškerých Německých anexí od roku 1937 do původního stavu a dále bude Rakousko odděleno od Německa.

¹²² NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 102-107.

¹²³ AONO, Toshihiko. (2010). Cit. d., s. 354.

¹²⁴ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 360.

k výstavbě zdi, která by oddělila východní část Berlína od západní části. Pod názvem „operace Růže“ v noci z 12. na 13. srpen byla vystavěna zeď, která rozdělila Berlín na dvě části. Sovětský svaz tak rázně vyřešil problematiku Berlína. Dále prosazoval pouze mezinárodní upevnění Německé demokratické republiky (NDR).¹²⁵

Velká Británie po nepříliš úspěšné schůzce Spojených států a Sovětského svazu ve Vídni zdůrazňovala více než kdy dříve nutnost vyjednávání. Londýn zahájil svou opatrnou snahu ovlivňovat politiku Washingtonu. Británie doufala, že by se Spojené státy mohly ujmout vedení při jednání se Sovětským svazem, zatímco Velká Británie se bude držet zpátky. Británie chtěla ovlivňovat Spojené státy na víceúrovňových kontaktech. Spojené státy měly nenásilně pochopit, že Velká Británie má ohledně vyjednávání pravdu, ale měly k tomu dospět svým vlastním rozhodnutím, aby to vypadalo, že nápad pochází od nich samotných.¹²⁶ Nerovnoměrný vztah Velké Británie a Spojených států je očividný napříč dějinami. I v tomto případě byla Velká Británie spíše poradním orgánem, který se snažil ovlivnit směřování Spojených států, které pak byly spíše vykonavatelem dané myšlenky. Pro „Special Relationship“ je důležité, že obě země našly opět rovnováhu, která umožnila konstruktivně řešit danou situaci.

3.3. Jaderná hrozba

Problematika jaderných zbraní a jejich potenciálního použití je již od druhé světové války jedním z nejdůležitějších aspektů zvláštního vztahu mezi Spojenými státy a Británií. Ani jaderná spolupráce se neobešla bez konfliktů, které však právě díky unikátnímu módu spolupráce mezi velmocemi bylo možné vyřešit. Neshody vznikaly například v otázce konzultace Británie v případě, že by se Spojené státy rozhodly jaderné zbraně použít. Britským zájmem dlouhodobě bylo zajistit si od USA formální závazek, že se prezident nerozhodne k nukleárnímu zásahu bez toho, aby své rozhodnutí projednal s britským ministerským předsedou. Spojené státy však dlouhodobě nebyly ochotny na tuto podmínku přistoupit. V roce 1950 prezident Harry Truman odmítl konzultaci zahrnout do memoranda vzešlého z jednání s ministerským předsedou Clementem Attleem. Přesto však Spojené státy ustoupily a kromě ustanovení, že „*Nebude učiněn žádný závazek, který by kladl restriktce na konání Spojených států*“, bylo zahrnuto i doplnění deklarující, že „*Naše touha a očekávání jednat v souladu*

¹²⁵ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 107-109.

¹²⁶ AONO, Toshihiko. (2010). Cit. d., s. 333.

s Brity je tímto zdůrazněna. (Jejich role v této záležitosti si to žádá.)“¹²⁷ Později bylo přidáno ještě doplňující ustanovení, podle kterého konzultace bude povinná, pokud by americké ozbrojené síly měly iniciovat jaderný úder ze kterékoliv britské základny, na které byly americké atomové zbraně umístěny. Tento ústupek nebyl pro Británii optimálním výsledkem, přesto však znamenal posílení spolupráce a tím pádem i zvláštního vztahu mezi oběma velmocemi. J. F. Kennedy a Harold Macmillan konzultační ustanovení považovali za natolik klíčové, že britský ministerský předseda již 6 dnů po Kennedyho inauguraci zaslal novému prezidentovi dopis urgující opětovnou deklaraci odhodlání udržovat v chodu konzultační režim, jelikož „*jim přikládáme obrovskou důležitost*.“¹²⁸ Ve společném memorandu z února 1961 státníci skutečně znovu závazek potvrdili a vytvořili nový rámec pro společné projednání případných úderů zahrnující již i nový systém Polaris.¹²⁹

Jaderná hrozba v době studené války byla jedním z hlavních bodů v agendě Macmillana a Kennedyho. Pro fungování jaderné spolupráce je nutné nejprve zmínit jednání týkající se raket Thor, které mělo vliv na následující jednání obou politiků. Jak bylo zmíněno výše, již v roce 1957 se poprvé ve Spojených státech začaly testovat rakety Thor a pozemní armáda pracovala na raketách Jupiter, které měly dolet 2575 km.¹³⁰ V lednu 1958 diskutovaly Spojené státy s Velkou Británií o nových podmínkách ohledně raket Thor. V případě, že by rakety Thor byly přijaty jako strategické zbraně, pak by jejich použití muselo být plánováno společně se Spojenými státy, což svědčí o úsilí Velké Británie získat přístup k americkým strategickým jaderným informacím a případné technické pomoci. Z toho důvodu požadovala Velká Británie bilaterální spolupráci a nechtěla, aby NATO hrálo roli v těchto vyjednáváních a pozdější spolupráci.¹³¹ Debaty mezi Spojenými státy a Velkou Británií ohledně rozmístění raket Thor nastavily trvalý precedent pro velení a řízení strategických jaderných sil ve Velké Británii po zbytek studené války, ale i zavedené precedenty pro další vývoj způsobu

¹²⁷ Memorandum for the Record: Subject: Truman-Attlee Conversation of December 1950: Use of Atomic Weapons. The National Security Archive. [online]. January 19, 1953. [2016-12-06]. Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB159/usukconsult-1.pdf>.

¹²⁸ Message From Prime Minister Macmillan to President Kennedy. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. January 26, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d379>.

¹²⁹ Confirmation of existing U. S. commitment to consult with the UK before the use of nuclear weapons. The National Security Archive. [online]. December 9, 1963. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB159/usukconsult-15.pdf>.

¹³⁰ GADDIS, John Lewis. (2006). Cit. d., s. 199-200.

¹³¹ SMITH, MARTIN A. (2011). British nuclear weapons and NATO in the Cold War and beyond. *International Affairs*, 87(6), s.1390.

rozhodování o jaderných zbraních v rámci NATO.¹³² Závěrečná smlouva o rozmístění raket Thor na základnách ve Velké Británii byla podepsána v únoru 1958.¹³³ I přes dílčí neshody se jednání o raketách Thor do té doby dalo považovat za posílení „Special Relationship.“ První americké rakety, které byly rozmístěny (Thor, Atlas a Jupiter), byly všechny rozmístěny na povrchu a byly chráněny pouze před větrem a deštěm.¹³⁴

O raketách Blue Streak se uvažovalo poprvé od konce roku 1952.¹³⁵ V roce 1953 došlo k vědeckému průlomů britských vědců, kterým se podařila snížit hmotnost a velikost raket, což zjednodušilo výrobu a výzkum jaderných zbraní.¹³⁶ Původním záměrem bylo vytvoření řízené zbraně schopné nést megatonovou hlavici na strategicky důležitá místa v Sovětském svazu. Konstrukční práce začaly v roce 1955 a konečný výsledek byl hotov přibližně za dva roky. V zásadě byly rakety Blue Streak podobné těm americkým a ruským.¹³⁷ Velká Británie byla stejně jako Spojené státy znepokojena vypuštěním sovětského Sputniku 1. Díky tomu Admiralita přišla s argumenty o zranitelnosti Blue Streak a začala prosazovat svůj byrokratický zájem o nákup raket Polaris. I Macmillan rozpoznal, že technické možnosti Blue Streak převážily nad možnostmi alternativních systémů v ohledu vyhovění požadavkům britské nukleární doktríny a strategie.¹³⁸ Pod tlakem politických tahů byly zastaveny jaderné pokusy. V roce 1958 bylo britským vědcům navrženo, aby raději upravili americkou bojovou hlavici, která byla lépe vyvinutá i přesto, že měli dostatek znalostí k produkci své vlastní hlavice.¹³⁹ Díky stále zvyšující se ceně byl výzkum v roce 1960 zastaven.¹⁴⁰ Podle některých autorů, jako je R. Moore, Blue Streak selhal, protože se jednalo o útočnou zbraň, a ne o odvetnou zbraň. Politici věřili, že existují levnější alternativy, které nabízí Spojené státy, což by mohlo mít větší úspěch v oblasti techniky, a navíc přinést i posílení partnerství.¹⁴¹ C. N. Hill tvrdí, že možná odpověď na zrušení Blue Strike nespočívala v nákladech, ale v načasování nákladů. Výdaje vynaložené na Blue Streak by dosáhly svého vrcholu mezi lety 1960 až 1965. Blue Streak měl být systém,

¹³² Tamtéž, s. 1388.

¹³³ COLE, Benjamin. (1999). British technical intelligence and the Soviet intermediate range ballistic missile threat, 1952-60. *Intelligence*, 14(2), s. 81.

¹³⁴ HILL, C. N. (2001). Cit. d., s. 125.

¹³⁵ COLE, Benjamin. (1999). Cit. d., s. 73.

¹³⁶ Tamtéž, s. 75.

¹³⁷ HILL, C. N. (2001). Cit. d., s. 93.

¹³⁸ COLE, Benjamin. (1999). Cit. d., s. 90.

¹³⁹ MOORE, Richard. (2013). Bad Strategy and Bomber Dreams: A New View of the Blue Streak Cancellation. *Contemporary British History*, 27(2), s. 147.

¹⁴⁰ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 368.

¹⁴¹ MOORE, Richard. (2013). Cit. d., s. 146.

který by byl vyvinut Velkou Británií, a proto by byly náklady Velké Británie tak obrovské. Ačkoliv byly rakety Blue Streak nákladné z hlediska investičních nákladů, jejich provozní náklady byly velmi nízké. Kdežto systémy Skybolt a Polaris bylo podstatně méně nákladné a náklady na vývoj by byly navíc pokryty Američany. Oproti tomu by se však mnohonásobně zvýšily jejich provozní náklady. Nicméně tyto provozní náklady neměly vzniknout po dobu několika příštích letech. Přišly by tedy až po uplynutí Macmillanovy vlády.¹⁴² Rakety Blue Streak byly poměrně rychle nahrazeny americkými raketami Skybolt. Pro Macmillana přerušení raket Blue Strak bylo velmi obtížné a ve svých pamětech uvádí, že přímo srdcervoucí.¹⁴³ Na druhou stranu si uvědomoval jejich nevýhody a jejich zrušení bylo viděno jako nejlepší možná strategie. Jak popisuje Hill, jednou z možných alternativ, které vedly ke zrušení programu, mohla být i vypočítavost Macmillanovy vlády a nechání problematiky nákladů na budoucí vlády. Díky nákupu Skybolt a Polaris se prohloubila spolupráce se Spojenými státy v oblasti jaderné obrany.

Chruščov opakovaně hrozil jaderným útokem jak na Spojené státy, tak na Evropu. Poprvé hrozil již v roce 1956, ale nejvíce pak mezi lety 1957 až 1961. Otevřeně hlásal, že rakety Sovětského svazu početně převyšují ty americké a že dokáží smazat z mapy jakékoli město na světě. Na druhou stranu se snažil manipulovat s nejvyššími politickými představiteli Evropy a Spojených států pomocí taktiky, které měla ukázat jeho druhou milou tvář. „*Když takhle jednou zastrašoval svého amerického hosta Huberta Humphreyho,¹⁴⁴ zarazil se na chvíli, aby se svého hosta zeptal, odkud pochází. Když pak Humphrey na mapě ukázal Minneapolis, Chruščov udělal velkou modrou tužkou kolem města kruh.*“¹⁴⁵ Ihned poté dodal, že kruh zde udělal proto, aby nezapomněl nařídít, že Minneapolis má být ušetřeno až vystartují rakety.¹⁴⁶

V prosinci 1961 se sešli Macmillan a J. F. Kennedy na Bermudách, kde probírali další postup ohledně jaderných zkoušek. Británie chtěla se Sovětským svazem uzavřít dohodu o ukončení zkoušek a kontrole zbrojení, ale Spojené státy byly skeptičtější. Po jednáních v Ženevě, kde N. Chruščov nejprve vypadal, že se chce na zákazu raket dohodnout, vyplynulo, že v té době se již připravovaly další testy jaderných zbraní. Jednání neměla jasný výsledek, ale přinesla příslib Spojených států a Velké Británie

¹⁴² HILL, C. N. (2001). Cit. d., s. 176.

¹⁴³ MOORE, Richard. (2013). Cit. d., s. 146.

¹⁴⁴ Americký senátor Demokratické strany ze státu Minnesota od roku 1948 až 1964. V roce 1965 se stal viceprezidentem Spojených států ve vládě Lyndona Johnsona.

¹⁴⁵ GADDIS, John Lewis. (2006). Cit. d., s. 71.

pokračovat v pokusu o dohodu, protože je to jediné možné řešení, jak ukončit závod o zbrojení.¹⁴⁷

Po kubánské krizi, které je věnována další kapitola, Robert McNamara, tehdejší americký ministr obrany, změnil strategii řešení jaderné hrozby. Původně se při ohrožení měly eliminovat pouze protivníkovy vojenské cíle. Nyní však měl být protivník zničen kompletně bez ohledu na ztráty na životech civilních obyvatel. Hrozba maximálních ztrát na životech byla tak radikální, že si nikdo nemohl být jistý, zda by válku přežil. Tím pádem žádná válka vzniknout nemůže. Strategie záruky totálního zničení, v původním anglickém názvu Mutual Assured Destruction (MAD), byla úspěšnou taktikou k zachování jaderného míru. Obě země si uvědomovaly, že jaderná hrozba ohrožuje jak komunistickou, tak kapitalistickou velmoc.¹⁴⁸

Jednání o odzbrojení mezi Spojenými státy a Sovětským svazem probíhala velmi dlouho a byla velmi komplikovaná. Když se zdálo, že prezident Kennedy nechce pokračovat v jednáních se Sovětským svazem, naléhal na něj právě Macmillan, aby jednání nevzdával. V dubnu roku 1963 se prezident Kennedy omluvil N. Chruščovovi a přislíbil, že se společně s Velkou Británií bude snažit poslat návrhy na zastavení šíření národních jaderných arzenálů. Následně navrhl J. F. Kennedy společně s Macmillanem tripartitní jednání v Ženevě či Moskvě. V případě, že by jednání velvyslanců špela k dohodě, mohli by se pak všichni osobně sejít a podepsat dohodu. Jejich návrh byl Chruščovem odmítnut, protože se domníval, že neustálé kontroly by vedly ke špionáži a že jsou Velká Británie a Spojené státy ochotny poskytovat jaderné zbraně členům OSN.¹⁴⁹

V roce 1963 byla podepsána pravděpodobně nejdůležitější smlouva o částečném zákazu jaderných pokusů (*The Multilateral Force and the Test Ban Treaty*). „*Vlády Spojených států amerických, Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku a Svazu sovětských socialistických republik, dále uváděné jako „původní smluvní strany“, vyhlášující za svůj hlavní cíl co nejrychlejší dosažení dohody o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou mezinárodní kontrolou v souladu s cíli Organizace spojených národů, jež by skoncovala se závody ve zbrojení a odstranila pohnutky k výrobě a zkouškám všech druhů zbraní, včetně jaderných, usilující dosáhnout zastavení všech pokusných výbuchů jaderných zbraní navždy, jsouce rozhodnuty pokračovat proto v*

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 71.

¹⁴⁷ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 398-399.

¹⁴⁸ GADDIS, John Lewis. (2006). Cit. d., s. 80.

*jednání a přejíce si skoncovat s tím, aby prostředí, jež člověka obklopuje, bylo zamořováno radioaktivními látkami.*¹⁵⁰ Smlouva patří mezi největší úspěchy spolupráce Velké Británie a Spojených států. Byla celosvětovým stavebním kamenem režimu nešíření jaderných zbraní. Jejím cílem bylo zrušení zkoušek jaderných výbuchů, čímž se zabránilo i dalšímu vývoji nových jaderných zbraní.¹⁵¹

Uzavřením dohody byl výrazně posílen „Special Relationship“, který zde dosáhl svého vrcholu v období vlády Macmillana a Kennedyho. Osobní vztahy zde fungovaly bez problémů, a i díky tomu byla smlouva podepsána.

3.3.1. Skybolt

Již Eisenhower přislíbil dodat Velké Británii rakety, které by ji zajistily vlastní odstrašující arzenál. V březnu roku 1960 souhlasily Spojené státy s prodejem vyřazených raket země-vzduch Skybolt Velké Británii. Výměnou za schválený prodej mohly Spojené státy vystavět ponorkovou základnu ve skotském Holy Loch.¹⁵²

Po nástupu J. F. Kennedyho, změnilo Spojené státy strategii a nechtěly rakety Velké Británii poskytnout. Tím vznikl konflikt mezi Velkou Británií a Spojenými státy. Vláda ministerského předsedy Macmillana byla tímto krokem ohrožena a v britské společnosti se začaly objevovat názory, že by se Velká Británie měla konečně přestat spoléhat na Spojené státy, což mělo dohru i v budoucnosti, kdy další ministerští předsedové Velké Británie byli více skeptičtí k závazkům Spojených států.

V nastalé situaci se J. F. Kennedy rozhodl nabídnout Británii pomoc především ze dvou důvodů. Británie byla hlavním spojencem Spojených států v Evropě, a navíc by nesplněním dal najevo, že obavy Francie a Německa z neplnění závazků Spojených států jsou pravdivé. Nabídl tak Macmillanovi, že program Skybolt může dále běžet za podmínky, že se na něm Velká Británie bude podílet finančně. Rakety Skybolt neobstály při běžných testech, a navíc je v té době Macmillan považoval za zbytečné. Napětí mezi velmocemi by stále rostlo, a proto byla Velké Británii nabídnuta jiná dohoda. Spojené státy společně s Velkou Británií začnou stavět jaderné ponorky, které budou vyzbrojeny raketami Polaris. Všechny vyrobené zbraně by patřily pod správu NATO. V případě bezprostředního ohrožení by je však Velká Británie mohla použít.

¹⁴⁹ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 522-523.

¹⁵⁰ *The Multilateral Force and the Test Ban Treaty*. Spojené státy, [online] 1963. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?doc=95&page=transcript>.

¹⁵¹ BURNETT, Jonathan L., MILEY, S. Harry, MILBRATH D. Brian. (2016). Radionuclide observables during the Integrated Field Exercise of the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty. *Journal of Environmental Radioactivity*, 153, s. 195.

Dohoda byla uzavřena v prosinci roku 1962 pod názvem Dohoda z Nassau (Nassau agreement).¹⁵³ První čtyři ponorky začaly fungovat až v roce 1968. Každá z nich nesla šestnáct střel.¹⁵⁴ I přes to, že dohoda výslovně zmiňuje NATO a nutnost multilaterální spolupráce, může dokument stále sloužit jako důkaz speciálního charakteru britsko-amerického vztahu. V doplňujícím Kennedyho memorandu, adresovaném Macmillanovi 21. prosince 1962, prezident zdůrazňuje, že Francii i ostatním členům NATO skutečně bude nabídnuta spolupráce za podobných podmínek, zároveň však vyzdvihuje, že: „*nepovažujeme dohodu mezi Spojenými státy a Spojeným královstvím o podpoře vývoje a založení takovéto multilaterální jednotky za podmíněnou participaci Francie.*“¹⁵⁵

Velká Británie se obávala, že Spojené státy chtějí omezit její postavení jaderné velmoci. Nelíbilo se jim to, že rakety Polaris jim byly nabídnuty pouze jako součást jednotek NATO, a ne jako britský samostatný odstrašující prostředek. Macmillan odmítl pokračovat v programu Skybolt, jak mu bylo nabídnuto Spojenými státy, a požadoval rakety Polaris. Nakonec J. F. Kennedy ustoupil a souhlasil s dodávkou raket Polaris. Velká Británie tak získala stabilní jaderný systém na dvacet let, který symbolizoval úzkou spolupráci obou velmocí v jaderné otázce. Na druhou stranu Velká Británie ztratila svou nezávislost v jaderných záležitostech a boj Macmillana se přenesl z boje Kennedy-Macmillan na boj Macmillan vs. britský parlament, který se k závislosti na Spojených státech stavěl skepticky.¹⁵⁶

Při jednání s N. Chruščovem, Kennedy několikrát zdůraznil, že Dohoda z Nassau je krokem k zabránění šíření jaderného arsenálu, nikoli krokem ke zbrojení. Dalším pádným argumentem, kterým Sovětský svaz uklidňoval, je skutečnost, že rakety měly být v rámci NATO použitelné nejdříve v roce 1969–1970. Chruščov stále namítal, že řešení uzavření smlouvy o raketách Polaris s Velkou Británií nevede ke kontrole a tlumení zbrojení, ale k rozšiřování jaderného arzenálu. Navíc se mu velmi nelíbil navrhovaný systém kontrol jaderného zbrojení, který podle Spojených států měl proběhnout dvanáctkrát až dvacetkrát do roka. Podle Chruščova by to stačilo pouze čtyřikrát.¹⁵⁷

¹⁵² RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 747.

¹⁵³ DALLEK, Robert. Cit. d., s. 516-517.

¹⁵⁴ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 367.

¹⁵⁵ Memorandum From President Kennedy to Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. December 21, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d409>.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 559-560.

¹⁵⁷ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 520-521.

Postoj Velké Británie vůči politice Spojených států v otázce jaderných zbraní byl značně nedůvěřivý. Nedůvěra plynula ze strachu před omezením potenciálu Velké Británie jako jaderné velmoci. V krizi týkající se raket Skybolt a Polaris se projevila politika „Special Relationship“ i osobní vztahy politiků. Ochota ke spolupráci mezi oběma státníky se projevovala i v obecném náhledu na problematiku jaderného zbrojení, co se týče základních principů. V dopise adresovaném premiéru Macmillanovi z 8. srpna 1962 se prezident Kennedy pozitivně vyjádřil o podobnosti názorů obou státníků na kontrolu použití jaderných zbraní v rámci západního bloku jako celku. Oba se podle něj shodují v nutnosti efektivnější kontroly toho, kdo nakonec rozhodne o účasti Západu v případném jaderném konfliktu. Stejně tak bylo dle prezidenta nezbytné postupovat pomalu v tvorbě nových strategií, zaměřit se více na rozvoj konvenčních zbraní. Kennedy se o názorech obou vyjádřil Macmillanovi následovně: *„dovolte mi říci, že jsem s velkou radostí obdržel váš [předcházející, pozn. M.B.] dopis a že si myslím, že jsme v těchto záležitostech prakticky zajedno.“*¹⁵⁸ Spolupráce Velké Británie a Spojených států v otázce dodávání raket Polaris ze Spojených států dokázala najít kompromisní řešení, které bylo přijatelné pro J. F. Kennedyho i Macmillana. Pro něj však bylo těžší najít pochopení a podporu v britském parlamentu než ve Spojených státech. „Special Relationship“ byl nejprve mírně oslaben, ale následně opět posílen díky prohloubení spolupráce.

3.3.2. Karibská krize

Krátce po nástupu do funkce prezidenta Spojených států obdržel Kennedy informace o přípravách k návratu 1500 kubánských emigrantů do své vlasti za pomoci CIA. Plán byl podporován sborem náčelníků generálního štábu. Diplomaté se k situaci stavěli skepticky a předvíдали, že by invaze na Kubu mohla rozpoutat obrovský odpor vůči Fidelu Castrovi, tehdejšímu premiérovi Kuby. Kennedy akci podpořil. Dne 19. dubna 1961 přistála invaze na Kubě v Zátocě sviní. Plán invaze byl špatně zorganizovaný a celá akce skončila po třech dnech neúspěchem. Pro Spojené státy byla situace o to nepřijemnější, že se do celé situace přidal tisk, který zdůrazňoval, že: *„Spojené státy vypadají pro přátele jako pitomci, pro nepřátele jako darebáci a pro ostatní jako úplně neschopné.“*¹⁵⁹ Kennedy si byl fiaska dobře vědom a sám za něj převzal odpovědnost.

¹⁵⁸ Letter From President Kennedy to Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. August 7, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d150>.

¹⁵⁹ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 694.

Incident byl pro něj velmi ponižujícím a po neúspěchu přiznal, že operace nebyla dobře naplánovaná i přesto, že ji plánovala padesát nejlepších a nejzkušenějších mužů.¹⁶⁰

Rozmístění raket v Turecku a Itálii Spojenými státy vzbudilo obavy Sovětského svazu, který se rozhodl postavit raketovou základnu na Kubě, která je v blízkosti americké Floridy.¹⁶¹ Za plánem o rozmístění raket na Kubě stál samotný Nikita Chruščov, který se domníval, že lze celou akci provést v naprostém utajení před Spojenými státy. Rychlá operace nesla název „Operace Anadyr“ a do jejího čela byl postaven 1. tajemník ÚV KS Uzbekistánu Š. R. Rašidov. Do role poradce a tlumočnicka byl za Sovětský svaz jmenován A. Alexejev, sovětský hispanista a znalec Latinské Ameriky, který byl též známý pod jménem Alexander Ivanovič Šitov. Dne 28. května odletěla delegace do Havany a začala jednat o výstavbě raketové základny. Fidel Castro si nejprve nechal čas na rozmyšlenou a posléze souhlasil. Do čela vyjednávání byl za Kubánskou stranu do čela postaven Castrův bratr Raúl Castro, v té době ministr ozbrojených sil. Důvodem, proč Fidel Castro souhlasil s výstavbou, byla vidina dodávky moderních zbraní ze Sovětského svazu.¹⁶² Amerika, Kanada, Španělsko, Francie a Velká Británie v té době nechtěly podporovat Castrův režim. Z toho důvodu chtěly Spojené státy přerušit obchodování s Kubou. Proti tomuto návrhu se vyjádřil Macmillan, který poukázal na to, že pokud by k přerušení obchodu došlo, naučí se Kuba vyrobit si zboží. V horším případě začnou více obchodovat se Sovětským svazem, což posílí jejich vztah. Namísto toho doporučoval obchodní vztahy udržovat a dále rozvíjet, neboť se domníval, že Kuba není hrozbou pro bezpečnost Západu. Britská vláda problematiku Castrova režimu vnímala spíše jako regionální než celosvětový problém, což jí bylo často vytýkáno. Kritizován byl Deanem Ruskem, ministrem zahraničních věcí Spojených států, který ho upozorňoval, že by se měl být na pozoru před těmi, kteří mu jednou podříznou krk.¹⁶³

Na Kubě se vyskytly rakety, které měly dolet nejen do jihovýchodní části Spojených států, ale až do populačních center jako je New York, Boston či Filadelfie. V červnu byla nadále vypracována kubánsko-sovětská smlouva, která poskytovala záruky obrany Kuby, ale podléhala výsostně pouze sovětskému velení. Po menších úpravách byla publikována pod názvem „Smlouva mezi vládou Kubánské republiky a

¹⁶⁰ SIDEY, Hugh. (2001). [online]. The Lesson John Kennedy Learned From the Bay of Pigs. *TIME*, [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,106537,00.html>.

¹⁶¹ NÁLEVKA, Vladimír. (2010). Cit. d., s. 110.

¹⁶² NÁLEVKA, Vladimír. (2010) Cit. d., s. 110-112.

vládou Svazu sovětských socialistických republik o vojenské spolupráci při obraně národního území Kuby pro případ agrese.“ I přesto, že nebyla smlouva nikdy podepsána Chruščovem, byly již v polovině října na Kubě rozestavěny raketové polygony, které však nikdy nebyly smontovány s nukleárními hlavicemi. Spojeným státům se podařilo akci odhalit až 10. října, kdy byla stavba již v plném proudu. Prezident J. F. Kennedy byl o situaci informován až 16. října, což Vladimír Nálevka označuje jako počátek krize.¹⁶⁴

Prezident Spojených států pronesl 22. října 1962 projev, kde oznamuje, že se rozhodl situaci řešit blokádou Kuby: „*Za účelem zastavení tohoto ofenzivního zbrojení je iniciována striktní karanténa na všechno ofenzivní vojenské vybavení nyní přepravované na Kubu. Všechny lodě jakéhokoliv druhu směřující na Kubu z jakékoliv země či přístavu budou donuceny obrátit kurs, pokud bude zjištěno, že obsahují náklad ofenzivních zbraní. Tato karanténa bude rozšířena, pokud to bude třeba, na ostatní druhy nákladů a přepravníků.*“¹⁶⁵ O dva dny později v dopoledních hodinách vešla blokáda v platnost. Následně si J. F. Kennedy vyměnil několik korespondencí s Chruščovem, kdy se snažili vyřešit nastalou situaci. Dne 24. října vedl Kennedy telefonický rozhovor s Macmillanem ohledně blokády. Ptal se ho na jeho názor, jak má s danou situací naložit. V úvahu připadalo vtrhnutí na Kubu, blokáda nebo ponechání situace a vyčkávání, co Sovětský svaz udělá či neudělá ze strachu z jaderného vzájemného zničení.¹⁶⁶ Nakonec se oba shodli na ponechání stavu blokády Kuby. I přesto, že vyjednávání probíhala především mezi Sovětským svazem a Spojenými státy, je zde vidět vřelý vztah obou politiků. Často spolu komunikovali a radili se i bez oficiálních návštěv či konferencí. Kennedy si vždy vážil názoru Macmillana jakožto staršího, zkušenějšího a sečtějšího politika.¹⁶⁷

Situace na Kubě byla vážná. Jak Spojené státy, tak Sovětský svaz byly na pokraji jaderného zničení. Jednat se muselo rychle. Již 26. října souhlasil Chruščov s demontáží zařízení na Kubě s podmínkou zajištění bezpečnosti Fidela Castra. Dne 28. října vydala Moskva prohlášení, že zařízení opravdu demontuje s tím, že bezpečnost ostrova bude zachována. V tajném dodatku Spojené státy souhlasily se stažením raket

¹⁶³ WILKINSON, Stephen. (2009). Just How Special is “Special”: Britain, Cuba, and US Relations 1958-2008 an Overview. *Diplomacy*, 20(2), s. 294-295.

¹⁶⁴ NÁLEVKA, Vladimír. (2010) Cit. d., s. 112-115.

¹⁶⁵ KENNEDY, J. F. Cuban Missile Crisis Address to the Nation, [online]. October 22, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkccubanmissilecrisis.html>.

¹⁶⁶ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 478-479.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 360.

z Turecka. I přesto, že se na první pohled může zdát, že Spojené státy vyšly z kubánské krize vítězně, opak je pravdou. Pro ně to znamenalo zachování režimu Fidela Castra na Kubě, stažení raket z Turecka a následně i z Itálie. Na druhou stranu pro Sovětský svaz byla výhodná pozice zachování režimu velmi cenná.¹⁶⁸ V prohlášení z 20. listopadu prezident J. F. Kennedy oznamuje, že po 28. říjnu byly údajně rakety demontovány a odvezeny pryč z Kuby. Problémem však zůstává fakt, že kubánská vláda nepovolila OSN, aby provedla kontrolu a potvrdila, že rakety jsou opravdu pryč. V závěru prezident uvádí to, že chce pouze dodržování nastavených mezinárodních smluv, které byly uzavřeny a jsou platné.¹⁶⁹

V roce 1969 vyšla kniha prezidentova bratra Roberta F. Kennedyho, ve které popisuje průběh Karibské krize. Přisuzuje velké zásluhy při jejím řešení Britskému velvyslanci Ormsby-Goremu, který se stal jediným neamerickým poradcem v úzkém kruhu poradců kolem Kennedyho.¹⁷⁰ John Dumbrell však v souvislosti s tímto tvrzením upozorňuje na skutečnosti, že i ministerský předseda Macmillan hrál v říjnových událostech nezanedbatelnou roli. Podle některých historiků byl dokonce během krize pravidelným prezidentovým rádcem a měl k informacím o rozhodování blíže, než americký Kongres.¹⁷¹ Prokazatelně prezidentu Kennedymu poradil, aby při příštím televizním projevu zveřejnil v médiích fotografie, na kterých je jasně vidět rozmístění jaderných hlavic na Kubě.¹⁷² Během rozhodování o případném započítí blokády Kuby Macmillan napsal prezidentu Kennedymu dopis, ve kterém doporučoval nijak na rozmístění raket nereagovat a vyjádřil obavu nad případnou reakcí Sovětského svazu. Kennedy pak na poradě Národní rady pro bezpečnost zmínil, že Macmillan poskytl ty nejlepší argumenty pro pasivitu, a že je klíčové ministerskému předsedovi prezentovat dostatečné silné argumenty, aby i on byl o správnosti blokády přesvědčen.¹⁷³ „Special Relationship“ však nestál pouze na základech osobního vztahu Macmillana a Kennedyho, i během karibské krize se spolupráce projevovala na mnoha rovinách. Státní sekretář Dean Rusk v dopise Macmillanovi z 22. října 1962 vyjádřil tento

¹⁶⁸ NÁLEVKA, Vladimír. (2009). *Fidel Castro: caudillo 20. století*. Praha: Pražská vydavatelská společnost, s. 70-71.

¹⁶⁹ MACMILLAN, Harold a Robert MCNAMARA. (1969). *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis*. Velká Británie: Macmillan and CO LTD, s. 188-189.

¹⁷⁰ OVENDALE, Ritchie. (1998). Cit. d., s. 128.

¹⁷¹ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 62-63.

¹⁷² CATERALL, Peter. (2012). *At the End of the Day: Macmillan's Account of the Cuban Missile Crisis*. *International relations*, Vol. 26, No. 3, s. 281.

¹⁷³ *Minutes of the 507th Meeting of the National Security Council*. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XI, Cuban Missile Crisis and Aftermath. [online]. October 22, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v11/pg_152.

závazek: „*Je pro mě zdrojem velké personální satisfakce, že Vy a já můžeme i v těchto časech udržovat blízké vztahy rychlými a bezpečnými prostředky, a jsem odhodlán Vás v plném rozsahu informovat o mém přemýšlení v průběhu toho, jak se situace bude vyvíjet.*“¹⁷⁴

3.4. Vstup Velké Británie do Evropského hospodářského společenství

Po druhé světové válce byla Velká Británie i přes hospodářské a ekonomické vyčerpání stále silnou a dominantní velmocí, a to i díky spolupráci se Spojenými státy. Pro budoucí vývoj v Evropě byly důležité dvě velmoci, které z války vyšly jako světově nejsilnější aktéři. Byl to Sovětský svaz a Spojené státy, mezi nimiž narůstalo napětí při vzájemném soupeření o moc v Evropě.¹⁷⁵ Po druhé světové válce podporovaly Spojené státy evropskou integraci západních struktur, avšak v rámci Atlantického rámce, což mělo zabránit případnému vytvoření třetí síly. Tehdejší prezident Spojených států Roosevelt se obával, že by se Německo mohlo stát dominantním v integrované Evropě. Z toho důvodu Spojené státy chtěly zasahovat do tvoření silné integrované Evropy.¹⁷⁶ Myšlenka, že integrovaná západní Evropa měla být ve sféře vlivu Spojených států, přetrvávala i v padesátých letech.¹⁷⁷

V roce 1957 byla podepsána Římská smlouva, která dala za vznik celní unii, nesoucí název Evropské hospodářské společenství. „*Úkolem Společenství je zřízením společného trhu a postupným sbližováním hospodářské politiky členských států podporovat v celém Společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které Společenství tvoří.*“¹⁷⁸ Smlouva upravovala nejen vztahy mezi členskými státy, ale i společná cla vůči státům, které stojí mimo společenství. „*Společenství je založeno na celní unii, která se týká veškeré výměny zboží a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních celních poplatků a jiných dávek obdobného účinku mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku pro jejich vztahy ke státům třetím.*“¹⁷⁹ Velká Británie stále spíše spoléhala na „Special Relationship“ než na obchodní svazky v rámci EHS. V roce 1957 spravovala Velká

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ LUŇÁK, Petr. (1997). Cit. d., s. 37.

¹⁷⁶ LUNDESTAD, Geir. Cit. d., s. 38.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 78.

¹⁷⁸ *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*. In: Řím, [online] 1957. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z:

http://www.vyzkum.cz/storage/att/1490A5E023DCEB5FB9A53DCAB559C1B5/SML_ehs_1957.pdf.

¹⁷⁹ Tamtéž, čl. 9.

Británie přes čtyřicet koloniálních držav. Jedním z hlavních zájmů tak byla dekolonizace a setrvání Impéria.¹⁸⁰

S EHS se zprvu snažily spolupracovat Spojené státy. Konkrétně s nástupem J. F. Kennedyho vzrostla obava, že „šestka“ bude disponovat volným trhem v Evropě, ale pro obchod se Spojenými státy budou existovat vysoké tarify. Proto J. F. Kennedy doufal, že by se mohly mezi sebou dohodnout Spojené státy a „šestka“ a tím pádem snížit vnější obchodní bariéry mezi sebou, což by vedlo k otevřenějšímu obchodnímu systému a výhodám pro obě strany. Pro Spojené státy by to bylo velmi výhodné, mohly by utratit více peněz v zahraničí a zároveň by to posílilo jejich ekonomiku. Jejich cíle byly však příliš ambiciózní na to, aby dokázaly šestku přesvědčit o výhodách tohoto obchodního tahu a z celého návrhu sešlo.¹⁸¹

Velká Británie odmítala úvahy o federalizaci EHS. Pro Velkou Británii bylo napříč dějinami vždy důležité zachovat si svou suverenitu ve všech společenstvích a organizacích, do kterých kdy vstoupila. V roce 1961 byla vydána Bílá kniha, která stanovovala záměry vstupu a vytyčovala problémové oblasti. Labouristická strana se stala po roce 1961 velkým odpůrcem konzervativní vlády Harolda Macmillana. Měla totiž jasně protievropský postoj, což vedlo ke sporům ve vnitřní politice Velké Británie. Po nepříliš úspěšných jednáních, začala Velká Británie pomalu ustupovat ze svých požadavků, které byly obsažené v Bílé knize.¹⁸² Macmillan podal první přihlášku Velké Británie do EHS v roce 1961.¹⁸³ Uvědomoval si, že EHS je nová budoucnost Evropy a není možné stát nadále stranou, což podporoval i J. F. Kennedy.¹⁸⁴ Prezident si byl vědom, že hlubší integrace Evropy může mít pro Spojené státy negativní ekonomické důsledky, což dokládá záznam jeho rozhovoru se západoněmeckým kancléřem Adenauerem z dubna 1961. I přes potenciální problémy Kennedy údajně doporučil Macmillanovi, aby Velká Británie do EHS vstoupila, a to ideálně bezpodmínečně, jelikož se tím může politicky posílit atlantické společenství, což převažuje nad potenciálními ekonomickými negativy.¹⁸⁵

¹⁸⁰ JUDD, Denis. (1999). Cit. d., s. 378-379.

¹⁸¹ WHITE, Mark. (1998). *Kennedy: The New Frontier Revisited*. London: Macmillan Press Ltd, s. 133.

¹⁸² Velká Británie. (2016). Euroskop [online]. Praha [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>.

¹⁸³ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 483.

¹⁸⁴ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 222.

¹⁸⁵ Memorandum of Conversation. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. April 13, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d4>.

Vstup Velké Británie do EHS byl komplikovaný z důvodu možného nového rozložení sil a nastavení vztahů v Evropě. Macmillan nebyl zásadně proti vytvoření tripartity Spojených Států, Velké Británie a Francie. Díky Eisenhowerovi se britské šance na přiblížení se k francouzské vládě značně posílily, ale nezafungovalo to úplně. Na druhou stranu vytvoření tripartity by mohlo pro Macmillana znamenat oslabení vztahů mezi Velkou Británií a Spojenými státy. V jejich zvláštním vztahu by přibyl nový člen, a z toho měl britský ministerský předseda obavy do budoucna. Obával se, že role Velké Británie v Evropě by mohla být ovlivněna tím, co by po ní požadovala Francie, což bylo pro Velkou Británii naprosto nepřijatelné. Dále by rozsáhlá spolupráce s dalším členem narušila vývoj pouze dvoustranného „Special Relationship“, což bylo taktéž nepřijatelné. Přesně, jak Macmillan očekával, Spojené státy nepokračovaly v iniciativě bývalého prezidenta Eisenhowera a nechtěly ustoupit v otázce použití jaderných zbraní, což de Gaulle požadoval jako zásadní bod mezinárodních vztahů těchto tří velmocí.¹⁸⁶ De Gaullovo veto v případě přistoupení Velké Británie do EHS bylo varováním před jejich narůstajícím spojenectvím se Spojenými státy. Nešlo jen o jaderné zbraně, ale i o úzkou spolupráci v otázce berlínské a kubánské krize, kdy spolu velmoci podle de Gaulla nadměrně spolupracovaly.¹⁸⁷ Napjaté vztahy mezi třemi státníky jsou dobře demonstrovány v interakcích mezi Kennedym a Macmillanem. V Kennedyho dopisu adresovaném Macmillanovi v květnu 1961 projevil ochotu přimluvit se u de Gaulla za účelem usnadnění jednání o britském přístupu, zároveň však přiznal, že je si jist, že „*Generálovi by se nelíbil jakýkoliv náznak nátlaku z mé strany.*“¹⁸⁸ Stejně tak se napjaté vztahy ukazují v konverzaci z dubna 1962, ve které nejdříve Kennedy vyjádřil obavu, že případná bilaterální schůzka s de Gaullem by k ničemu nevedla, načež Macmillan odpověděl, že i přes společné zkušenosti z války mu jeho instinkt radí „*nerušit de Gaulla [s ničím jiným, pozn. M.B.] dokud nebudou dokončena jednání týkající se EHS.*“¹⁸⁹ Tyto dokumenty dobře demonstřují důležitost osobních vztahů mezi Kennedym a Macmillanem: neochota

¹⁸⁶ MANGOLD, Peter. (2006). Cit. d., s. 146.

¹⁸⁷ SEGERS, Mathieu. (2012). Preparing Europe for the Unforeseen, 1958–63. De Gaulle, Monnet, and European Integration beyond the Cold War: From Co-operation to Discord in the Matter of the Future of the EEC. *International History Review*, 24(2), s. 362.

¹⁸⁸ Telegram From the Department of State to the Embassy in the United Kingdom. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. Max 23. 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d9>.

¹⁸⁹ Summary of Discussion Between President Kennedy and Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. April 28, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d244>.

Charlese de Gaulla k užší spolupráci a častějším konzultacím mezi velmocemi způsobila, že k mnoha jednáním raději nebyl ani přizván, a nemohl na ně tím pádem mít zásadnější vliv.

Dalším důvodem, proč bylo přijetí přihlášky Velké Británie pro de Gaulla nepřijatelné, je že Brity považoval za nohsledy Spojených států, a navíc považoval za lepšího spojence SRN, se kterou uzavřel smlouvu o vzájemné obranné spolupráci, čímž dal najevo, že se nebude spoléhat pouze na obranu NATO a Spojených států. Chování Francie a SRN znepokojovalo J. F. Kennedyho natolik, že v lednu roku 1963 telefonicky spojil s Haroldem Macmillanem, kde oba státníci vyjádřili obavu a vyjadřovali se o Charlesi de Gaullovi jako o bláznovi či kohoutovi, který radši bude jediným kohoutem na malém hřišti, než aby se dělil o velké.¹⁹⁰ Jak zmiňuje Veber ve své knize: *„De Gaulle byl zásadně proti všemu, co navrhovali Američané. Na druhé straně se mu však nepodařilo prosadit své vlastní představy, ostatně málokdy přesně formulované. Vedle této protiamerické aktivity se de Gaulle vyznačoval ještě protievropskou aktivitou. (...) Všechno, co ze strany Evropanů překročilo hranici „harmonie národů“ či mezinárodních postupů považoval de Gaulle tak trochu za vyhlášení války celé Francii.“*¹⁹¹

Vstup Velké Británie do EHS byl velkou otázkou, jak pro Spojené státy, evropské státy, tak Velkou Británii. Ta se obávala, že by vstupem oslabilu politiku „Special Relationship“. Na druhou stranu byla podporována Spojenými státy, které chtěly, aby skrze ni mohly de facto ovlivňovat evropskou politiku. I přesto se Kennedy obával, že sjednocení šesti států tvoří silnějšího aktéra na mezinárodním poli než šest samostatných států.¹⁹² Velká Británie i Spojené státy zastávaly stejný postoj vůči politice Francie, kterou viděly jako stát reprezentovaný de Gaullem, který chce vytvořit svobodnou Evropu a sama stanout proti Sovětskému svazu.¹⁹³ De Gaulle však cítil, že by Francie mohla být v Evropě odsunuta na vedlejší kolej, což byla pro něj nepřijatelná představa. Z problematiky vstupu Velké Británie do EHS lze jasně vyčíst, že „Special Relationship“ byl pro ni důležitějším než společenství, které se začalo formovat v Evropě. Velká Británie i nadále inklinovala spíše ke Spojeným státům než k evropskému kontinentu.

¹⁹⁰ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 518.

¹⁹¹ VEBER, Václav. (2009). Cit. d., s. 265.

¹⁹² LUDLOW, P. (2007). The Emergence of a Commercial Heavy-Weight: The Kennedy Round Negotiations and the European Community of the 1960s. *Diplomacy & Statecraft*, 18(2), s. 353.

3.5. *Vietnamská válka*

Jihovýchodní Asie se v průběhu studené války stala jedním z nejdůležitějších postkoloniálních regionů. Poté, co se v Číně chopili vlády komunisté, dostaly západní mocnosti strach z posilování vlivu Sovětského svazu. Dalším aspektem, který nenechal zejména Spojené státy v klidu, byl nárůst mezinárodního obchodu mezi Japonskem a jihovýchodní Asií.¹⁹⁴

V průběhu druhé světové války obsadilo japonské vojsko Vietnam. Po jejím skončení, vyhlásil lídr vietnamských osvobozeneckých oddílů Ho Či Min Vietnamskou demokratickou republiku. Francie se následně pokusila získat ve Vietnamu své koloniální panství zpět. Pokus skončil konferencí v Ženevě v roce 1954, kdy bylo podepsáno příměří, zejména zásluhou Velké Británie. Země byla rozdělena dle 17. rovnoběžky na severní a jižní část. V roce 1956 měly následovat volby, které by znovusjednotily zemi. Tehdejší prezident Spojených států Eisenhower se obával znovusjednocení Vietnamu z důvodu silného komunistického vlivu Severního Vietnamu a odmítl tak ženevskou dohodu. Roli v odmítnutí hrála zejména finanční podpora Severního Vietnamu Sovětským svazem a Čínou. Spojené státy podpořily dosazení silně antikomunistického Ngo-dinh Diema do čela Jižního Vietnamu, který ihned po svém nástupu nastolil autoritářský režim. Vytvořil tajnou policii, která měla znemožnit volby a znovusjednocení Vietnamu v roce 1956. Volby však nakonec byly odvolány z důvodu obav z vítězství komunistického vedení Severního Vietnamu.¹⁹⁵ V roce 1959 odstartovala politická a vojenská kampaň Severního Vietnamu na znovusjednocení Vietnamu silou, což vedlo k vypuknutí války, která nevypukla jen ve Vietnamu, ale také v Laosu. V té době probíhaly ve Spojených státech volby nového prezidenta, a tudíž problematika Vietnamu byla odsunuta na druhou kolej.¹⁹⁶

Navzdory všem poctám a zásluhám obou politiků, dává se za vinu totální zatažení Spojených států do války ve Vietnamu J. F. Kennedymu. Již po nástupu do funkce dostal oznámení od Edwarda Lansdala,¹⁹⁷ že se situace v Saigonu, hlavním

¹⁹³ MORAVCSIK, A. (2001). The EEC crisis of 1963: Kennedy, Macmillan, De Gaulle, and Adenauer in conflict. *American Historical review*, 106(5), s. 1768.

¹⁹⁴ KUDRNA, Ladislav. (2012). *První vietnamská válka na pozadí osudu Ladislava Charváta*. Praha: Academia. Historie (Academia), s. 56.

¹⁹⁵ SCHLEY, Nicole, BUSSE, Sabine. (2004). *Války USA: kronika agresivního národa*. Praha: Brána, s. 108.

¹⁹⁶ VARSORI, Antonio. (2003). Britain and US Involvement in the Vietnam War during the Kennedy Administration, 1961-63. *Cold War History*, 3(2), s. 85.

¹⁹⁷ Edward Lansdale v té době zastával funkci důstojníka Letectva Spojených států a sloužil v Úřadu pro strategické služby CIA.

městě Jižního Vietnamu, vyostřuje.¹⁹⁸ Hlavním problémem nebyly občasné útoky partyzánských oddílů, ale neúspěšný pokus Ngo-dinh Diema o ekonomické a sociální reformy.¹⁹⁹ Na začátku roku 1961 britský velvyslanec v Saigonu Harry Hohler informoval britskou vládu, že Diemův režim podporovaný Velkou Británií je pod velkým tlakem ze strany Národní fronty osvobození Jižního Vietnamu, Vietkongu.²⁰⁰ Za druhé vládu informoval o postoji velvyslance Spojených států v Jižním Vietnamu Elbridge Durbrowa, který naopak Diema podporoval, což by mohlo vést k případnému rozkolu mezi Spojenými státy a Velkou Británií.²⁰¹ V této situaci se musela Velká Británie rozhodnout, jaké postoje zaujme do budoucna. Následoval dopis od Harolda Macmillana, který pojednával o mezinárodních postojích Velké Británie. Šlo o zdůraznění podpory Spojených států ve studené válce a hrozby ekonomického střetu s Východním blokem. Vztahy mezi Spojenými státy a Velkou Británií komplikovala situace v Indočíně po neúspěchu v Laosu. Podpora intervence Spojených států do Vietnamu měla přinést oživení „Special Relationship“ mezi velmocemi a zároveň dát najevo Sovětskému svazu, že velmoci nenechají šířit komunismus do Jižního Vietnamu.²⁰² Sebedůvěra Velké Británie pramenila z úspěšné mise v Malajsii, kde vojensky porazila komunisticky vedenou kampaň Malajské komunistické strany. Z toho soudila, že může dosáhnout stejných úspěchů ve Vietnamu.²⁰³ I přesto, že Malajsie dosáhla nezávislosti, vojenské jednotky Velké Británie zde byly stále přítomné, což je jednou z příčin její omezené účasti ve válce ve Vietnamu.²⁰⁴ Velká Británie byla ochotna za účelem posílení „Special Relationship“ nezanedbatelným způsobem upravit své strategické zájmy v jednotlivých regionech, aby z dlouhodobého hlediska byl tento vztah posílen a to i za předpokladu, že sama částečně ustoupí od ryze britských zájmů. Prezident Kennedy si byl této skutečnosti minimálně implicitně vědom, při debatě se svým týmem poradců pro tuto oblast již při rozhodování o případné intervenci

¹⁹⁸ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 612.

¹⁹⁹ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 696.

²⁰⁰ Komunisticky orientovaná politická organizace, která vedla jak partyzánský, tak konvenční boj proti vládě Jižního Vietnamu.

²⁰¹ VARSORI, Antonio. (2003). Cit. d., s. 85.

²⁰² BUSCH, Peter. (2001). Supporting the War: Britain's Decision to send the Thompson Mission to Vietnam, 1960-61. *Cold War History*, 2(1). s. 77-78.

²⁰³ Tamtéž, s. 89.

²⁰⁴ VARSORI, Antonio. (2003). Cit. d., s. 84.

deklaroval jako jeden z hlavních cílů zabránění zásadnímu odcizení od Velké Británie v této oblasti.²⁰⁵

Velká Británie se chtěla angažovat ve výcviku jihokorejských jednotek v Jižním Vietnamu spolu se Spojenými státy. V květnu roku 1961 Spojené státy souhlasily s její pomocí s výcvikem těchto jednotek v Jižním Vietnamu. Výcvik měl za úkol vytvořit jihokorejské jednotky k vlastní obraně před komunistickým Severním Vietnamem. Postoj Spojených států byl v této otázce nejasný. Nakonec Kennedy požádal o pomoc další státy, což Velká Británie nečekala. Navíc rozhodnutí vyšlo na povrch skrze článek v *The Times* 12. května roku 1961, což znejistilo Londýn ohledně platnosti vyjádření.²⁰⁶

V srpnu stejného roku Velká Británie vyslala *British Advisory Mission* (BRIAM), která měla pomoci Jižnímu Vietnamu ustát vlnu protestů a vzpoury. Je důležité zmínit, že BRIAM nebyla založena po nátlaku Spojených států, ale byla založena Velkou Británií z důvodu obav rozšiřování komunismu. Za druhé chtěla Velká Británie dokázat zemím *Commonwealthu* a Spojeným státům, že jí problematika asijského kontinentu v rámci Studené války není lhostejná a že může být užitečná.²⁰⁷ Měla tehdy již zmíněné zkušenosti z Malajsie, kdežto Spojené státy byly v této otázce nezkušené.²⁰⁸ I bez aktivního tlaku Spojených států se „*Special Relationship*“ nezamýšleně posílil aktivním zapojením Velké Británie tam, kde se sešly strategické zájmy obou velmocí.

V roce 1963 eskalovaly protesty proti režimu Ngo-dinh Diema. V zemi se rozmohly početné buddhistické demonstrace, ve kterých protestovali mniši proti tvrdému autoritářskému režimu. V extrémních případech se mniši upalovali na hranicích. Co však šokovalo Spojené státy a spojence nejvíce, bylo, že švagrová Ngo-dinh Diema s ledovým klidem žertovala o grilovaných mniších. Situace se nadále nezlepšovala a J. F. Kennedy označil za největšího nepřítele Jižního Vietnamu Ngo-dinh Diema. V listopadu téhož roku byla jeho vláda svržena a Ngo-dinh Diem byl zavražděn. Přebírat nepřinesl větší stabilitu, ba naopak. Puče a převraty neustále pokračovaly. J. F. Kennedy se vyjádřil, že Spojené státy mohou v této situaci posloužit pouze jako poradci a Jižní Vietnam si musí svou válku vybojovat sám.²⁰⁹

²⁰⁵ Memorandum of a Discussion. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume I, Vietnam, 1961. [online]. July 28, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v01/d109>.

²⁰⁶ BUSCH, Peter. (2001). Cit. d., s. 82-83.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 89.

²⁰⁹ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 696.

Vietnamská válka pokračovala do sedmdesátých let a Paul Johnson uvádí, že každý prezident k ní přispěl několika politickými omyly. Po nástupu Kennedyho do funkce prezidenta Spojených států byl Vietnam jedním z nejvíce nákladných amerických závazků kdekoli na světě. Očekávalo se, že se pokusí o prosazení svobodných voleb v celé zemi. Místo toho však v roce 1961 poslal 7000 amerických vojáků do Vietnamu za účelem obrany opěrných bodů. V této situaci bylo možné se buď stáhnout, nebo přímo zaútočit na Hanoj, hlavní město Severního Vietnamu. Nakonec se rozhodl pro kompromisní řešení poskytování vojenské pomoci Jižnímu Vietnamu.²¹⁰ Po smrti J. F. Kennedyho problematika Vietnamu zůstala na bedrech Lyndonu Johnsonovi. Během jeho funkčního období vietnamská válka eskalovala. V roce 1964 byly dva severoamerické torpédoborce napadeny severovietnamskými torpédovkami.²¹¹ Johnson tak dostal od Kongresu svolení vést takřka neomezenou válku proti Severnímu Vietnamu. Již v roce 1965 začalo systematické bombardování severovietnamských hospodářských a vojenských cílů.²¹²

I válka ve Vietnamu byla jednou ze zkoušek pevnosti „Special Relationship“. Opět i přes rozdílnou optiku obou velmocí došlo k finální shodě. Jejich jednotný cíl zamezení šíření komunismu byl tak silný, že byl hlavním motorem pro snahu o co nejrychlejší ukončení bojů a zabránění šíření již zmíněného komunismu. V následujícím oddíle bude popsán osobní vztah Macmillana a Kennedyho, kteří jsou jedni z hlavních aktérů, díky kterým „Special Relationship“ mohl vydržet.

²¹⁰ JOHNSON, Paul. (2014). Cit. d., s. 612-615.

²¹¹ Událost vstoupila do dějin jako tzv. Tonkinský incident. Následné rozhodnutí Kongresu o válce se tak nazývá Tonkinská rezoluce.

²¹² SCHLEY, Nicole, BUSSE, Sabine. (2004). Cit. d., s. 109.

4. Osobní vztahy J. F. Kennedyho a Harolda Macmillana

Osobní vztahy J. F. Kennedyho a Harolda Macmillana prošly několika zásadními zlomy. Základním stavebním kamenem pro vybudování silného vztahu byl post-suezský stav, který prokázal, že obě velmoci přistupovaly k řešení konfliktu odlišně, ale nakonec jejich představitelé zůstali dále v kontaktu i přesto, že Eisenhower již nebyl ve funkci prezidenta. Tomu v roce 1963 Macmillan zaslal osobní dopis, kde zmiňuje úspěch ohledně podepsání Test Ban Treaty, což byl jeden z největších triumfů, kterého dosáhl Macmillan s Kennedym.²¹³

Po nástupu J. F. Kennedyho se zdálo, že se stejně jako Eisenhower bude snažit omezit samostatné rozhodování a jednání Velké Británie v otázce západovýchodních vztahů. Postupem času došlo ke spolupráci velmocí zejména na poli jaderných zbraní.²¹⁴ Jak limity, tak důležitost osobního přátelství byly podrobeny několika zkouškám, a to zejména v berlínské otázce, kubánské krizi, jaderné obraně a otázce evropské integrace, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách.²¹⁵ Ještě, než se osobně oba státníci potkali, byly propojeny jejich rodiny. Starší sestra J. F. Kennedyho Kathleen Kennedyová si vzala bratrance manželky Harolda Macmillana, Lorda Burlingтона. Oba zahynuli velmi brzy. Lord Burlington zahynul již ve druhé světové válce a jeho žena při letecké havárii v roce 1948. Dá se tak říci, že J. F. Kennedy a Harold Macmillan byli vzdálenými příbuznými. Harold Macmillan o mnoho let později události okomentoval, že J. F. Kennedy a jeho blízcí mají nekonvenční životní styl, ale i tak se mu stává dobrým přítelem.²¹⁶

Vztah mezi Spojenými státy a Velkou Británií v Kennedyho éře se do jisté míry dá považovat za pokračování vztahů z doby vlády D. Eisenhowera a Harolda Macmillana, což bylo naznačeno v předchozích kapitolách. Bylo tudíž jednodušší navázat na již dobré vztahy, které byly zaběhnuté, a dále je rozvíjet, což bylo umožněno právě díky užším osobním poutům, která byla nezpochybnitelně intenzivnější než v případě Eisenhowera.²¹⁷ První osobní setkání Harolda Macmillana a J. F. Kennedyho proběhlo v roce 1961 v Key West na Floridě. Projednávali mezi sebou otázku Indočíny, kam spadala i problematika Vietnamu. Již zde Macmillan pocíťoval mírnou úlevu, kterou přivodil hladký průběh jednání, které nastartovalo přátelství mezi oběma

²¹³ GEELHOED, E., Bruce, EDMONDS, O. Anthony, DAVISON, Michael. (2005). Cit. d., s. 411.

²¹⁴ PRIEST, Andrew. (2006) Cit. d., s. 24.

²¹⁵ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 58.

²¹⁶ Tamtéž, s. 57.

²¹⁷ Tamtéž, s. 24.

politiky. Přátelský vztah udržoval Kennedy také s členem Konzervativní strany Davidem Ormsby-Gorem, velvyslancem Velké Británie ve Spojených státech, který měl umožněn přístup do Bílého domu jako žádný jiný velvyslanec před ním.²¹⁸

Harold Macmillan byl nejprve velmi skeptický a podívoval se nad velmi mladým věkem Kennedyho. Báł se, že mu bude připadat jako dědeček a tím pádem ho jako staříka nebude brát mladý prezident natolik vážně. Obavy byly vyvráceny velmi záhy. Již během prvního měsíce si vytvořili oba politici mezi sebou velmi vřelý vztah. Kennedymu se zamlouval suchý britský humor a inteligence, kterými Macmillan oplýval. Tomu zase imponoval Kennedyho rozhled v tak mladém věku. Záhy se Macmillan svěřil novináři Henrymu Brandonovi, že je velmi rád, že našel člověka, se kterým si rozumí a dá se s ním mluvit radostně i o věcech ošklivých.²¹⁹ Jejich přátelský vztah potvrzují i osobní informace, které si sdělovali. Na schůzce v Bermudách v roce 1961 se Kennedy svěřil Macmillanovi, že když nemá tři dny ženu, trpí nesnesitelnou bolestí hlavy.²²⁰ Politici sdíleli nejen politické, ale i ryze osobní informace. Macmillan zmiňoval, že vztah mezi ním a Kennedym je jako vztah mezi otcem a synem.²²¹ Velmi dobrým dokladem vzájemného respektu obou státníků je i jejich ochota vzájemně spolu nesouhlasit a otevřeně jeden druhého kritizovat. Kennedy v telegramu z 16. února 1962 vyjádřil silný nesouhlas s několika aspekty nového dokumentu deklarujícího změny v britské obranné politice, týkající se mimo jiné otázky Berlína a širších vztahů v rámci NATO. Podle svých vlastních slov Kennedy takovouto kritiku mohl britskému ministerskému předsedovi prezentovat pouze *„díky mé jistotě, že tuto plně osobní komunikaci nepochopíte špatně. Takovouto záležitost bych nemohl přednést tímto způsobem před žádným jiným mužem – v čele jakékoliv jiné země – a jsem si jist, že takto činím pouze proto, že jsme si oba tolik jisti naším pokračujícím partnerstvím.“*²²²

Díky dobrým osobním vztahům byla efektivní spolupráce mezi politiky jasně viditelná například v otázce hrozeb Iráku v Kuvajtu.²²³ Nebo také v Ghaně, kde režim vůdce Kwame Nkrumaha, první prezident moderního ghanského státu, porušoval lidská

²¹⁸ Tamtéž, s. 57.

²¹⁹ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 360.

²²⁰ Tamtéž, s. 409.

²²¹ OVENDALE, Ritchie. (1998). Cit. d., s. 127.

²²² Telegram From the Department of State to the Embassy in the United Kingdom. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. February 16, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d389>.

²²³ V roce 1961 se stal Kuvajt nezávislým státem. Krátce na to byl násilně prohlášen součástí Iráku. Velká Británie následně podpořila jeho nezávislost.

práva.²²⁴ Aono uvádí, že oba dva politici si uvědomovali potřeby jedné či druhé velmoci k dosažení svých cílů. Právě potřeba obou velmocí, aby stály při sobě, umožnila pokračování „Special Relationship“ mezi nimi.²²⁵ Vzájemná potřeba obou velmocí se projevovala nejen za období vlád „Jacka“ a „Maca“, jak byli oba politici přezdíváni, ale již mezi Macmillanem a Eisenhowerem.

Při popisu anglo-amerických vztahů mají historici tendenci soustředit se na vztah mezi hlavami vlád, tedy Kennedym a Macmillanem. Ve skutečnosti vztahy mezi Washingtonem a Londýnem nebyly omezeny pouze na ně, ale historici jako Andrew Holt a další zmiňují, že vztahy založené na blízkém osobním vztahu panovaly mezi i mezi ministry zahraničí obou států Alecem Douglas-Homem a Deanem Ruskem, což bylo nepochybným plusem při vyjednáváních.²²⁶

Z výše popsaných epizod jasně vyplývá, že osobní vztahy mezi vysokými politickými představiteli obou velmocí sice nemohou samy o sobě vysvětlit dynamiku zvláštního vztahu Spojených států a Velké Británie, na druhou stranu jsou ale nezanedbatelným faktorem, který velmi pozitivním způsobem doplňuje institucionální pouta, reprezentovaná například spoluprací zpravodajských služeb, ozbrojených složek, či vědeckých a výzkumných týmů obou států. Tato institucionální pouta lze považovat za symbolické základy Special Relationship, přičemž dobré osobní vztahy a úzký a častý kontakt státníků pak slouží jako významná opora těchto základů. Dá se předpokládat, že vztahy Spojených států a Velké Británie v popisovaném období by dostaly svému zvláštnímu statusu i v případě, že by J. F. Kennedy a Harold Macmillan vůči sobě nechovali zdaleka takový respekt, avšak velmi pravděpodobně by pak spolupráce především v zásadních krizových momentech mezinárodních vztahů neprobíhala takto hladce a především rychle. Ve světě, kde v rámci kubánské krize bylo nutné činit rozhodnutí prakticky okamžitě, jelikož zaváhání potenciálně mohlo skončit nukleární válkou, dostává možnost rychlé konzultace a hladké spolupráce vysokých politických představitelů dodatečnou důležitost.

²²⁴ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 57-58.

²²⁵ AONO, Toshihiko. (2010). Cit. d., s. 356.

²²⁶ Tamtéž, s. 327.

4.1. Konec politické kariéry obou politiků

I přes odlišné důvody, byla v roce 1963 ukončena politická kariéra obou spřátelených politiků. Harold Macmillan ze své funkce oficiálně odstoupil ze zdravotních důvodů.²²⁷ I přesto, že se jako oficiální důvod udává jeho zdravotní stav, neoficiálním důvodem byla i Profumova aféra, která podkopala jeho autoritu a postavení ve funkci ministerského předsedy. Aféra se netýkala Harolda Macmillana samotného, ale Johna Profuma. Tehdejší ministr obrany tajně udržoval milostný poměr s teprve jednadvacetiletou „call girl“ Christine Keelerovou.²²⁸ Mladičká milenka byla taktéž milenkou sovětského atašé Jevgenije Ivanova, což vedlo k podezření, že by mohlo být vyzrazeno státní tajemství. Poslanci Labouristické strany se rozhodli aféru zveřejnit v Dolní sněmovně. Na dvou po sobě následujících zasedání vlády Profumo aférku s Keelerovou popřel. O tři měsíce později v červnu 1963 se přiznal, že měl s Keelerovou poměr a podal demisi. Aféra pobouřila nejen politickou elitu, ale i veřejnost. Harold Macmillan doplatil na důvěru v nevinnost Johna Profuma.²²⁹ Jeho vláda byla vystavena velké kritice z řad veřejnosti i dalších politiků. Až 71 % elektorátu bylo pro demisi Harolda Macmillana či rozpuštění vlády a vyhlášení nových voleb.²³⁰ Bylo mu vyčítáno, že se kvůli osobním sympatiím nepostavil k aféře čelem. Společně se zdravotními potížemi, kterými v té době trpěl, vyústila situace v jeho rezignaci na post ministerského předsedy. Harold Macmillan vybral jako svého nástupce hraběte z Home,²³¹ který byl hlavou jedné z nejstarších a nejbohatších šlechtických rodin.²³² Nejdůležitější však byl jeho osobní vztah s Haroldem Macmillanem. Často spolu řešili mezinárodněpolitické otázky i možnosti řešení zásadních politických krizí na mezinárodním poli. Autor Andrew Holt popisuje hraběte z Home jako politika, který byl ještě více nakloněn spolupráci se Spojenými státy než sám Harold Macmillan.²³³ Za Macmillanovy vlády se stal lídrem Horní sněmovny a pokračoval ve funkci ministra pro Společenství. Ke konci vlády Harolda Macmillana se stal ministrem zahraničí. Jeho odpor k Sovětskému svazu se snažil zužitkovat Harold Macmillan v době Studené

²²⁷ COOK, Robert, WEBB Clive. (2015). Unraveling the special relationship: British responses to the assassination of President John F. Kennedy. *The sixties*, 8(2), s. 181.

²²⁸ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 538.

²²⁹ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 662.

²³⁰ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 538-539.

²³¹ Britský ministerský předseda, který nebyl členem House of Commons, nýbrž House of Lords.

²³² WASSON, Ellis Archer. (2010). Cit. d., s. 331.

²³³ HOLT, Andrew. (2005). Lord Home and Anglo–American Relations, 1961–1963. *Diplomacy*, 16(4), s. 699.

války. Hrabě Douglas-Home byl často přítomen při telefonických rozhovorech mezi Kennedym a Macmillanem v roce 1962 v souvislosti s kubánskou krizí.²³⁴

J. F. Kennedy se o Profumově aféře okamžitě dozvěděl a vyžadoval pravidelné informace týkající se případu, který obezřetně sledoval. Díky skandálu a obavám z poklesků britského ministra obrany se v roce 1963 nesetkal s Haroldem Macmillanem v Londýně, ale v Sussexu, což se zdálo býti bezpečnější alternativou. Samotný skandál se dotknul i samotného J. F. Kennedyho. V periodiku *New York Journal-American* vyšel článek, kde prostitutka Suzy Changová tvrdila, že měla sexuální poměr s vysokým politickým představitelem Spojených států. Suzy Changová patřila do skupiny „call girls“ sdružené kolem Keelerové. Následně neveřejně prohlásila, že byla s J. F. Kennedym na večeři v newyorském klubu a měli spolu intimní poměr, když byl ještě senátorem. Další obvinění z milostného poměru přišlo od Ellen Rometschové, která byla také jednou z „call girls“ a potencionálně byla podezřívána, že by mohla být jednou z východoněmeckých špienek. Oba politici rapidně ztratili na důvěryhodnosti.²³⁵

Dne 22. listopadu 1963 byl spáchán atentát na J. F. Kennedyho Lee Harvey Oswaldem, zaměstnancem Texaského knižního velkoskladu, odkud na prezidenta bylo stříleno.²³⁶ Po spáchaném atentátu a úmrtí Kennedyho ve stejném roce, vyjadřovalo mnoho britských politiků, vrcholných představitelů umění a literatury upřímnou soustrast a úctu. Britský ministerský předseda Alec Douglas-Home a celý House of Commons mu vzdali poctu na oficiálním jednání, což symbolizovalo silný vztah mezi zeměmi a jejich hlavními politickými představiteli.²³⁷

Jak již bylo zmíněno, Harold Macmillan vybral jako svého nástupce hraběte z Home. Mezi členy strany Toryů nebyl velmi oblíben a několik z nich odmítlo být členy strany pod jeho vedením.²³⁸ Důvodem odmítnutí byla jeho účast při podpisu Mnichovské dohody v roce 1938.²³⁹ Hrabě se následně vzdal svého titulu hraběte a jako Sir Alec Douglas-Home úspěšně sestavil vládní kabinet.²⁴⁰ V prosinci roku 1963 kontaktoval nového amerického prezidenta Lyndona Johnsona ohledně otázky jaderných zbraní. Byl si dobře vědom osobního vztahu a jeho vlivu na fungování spolupráce obou zemí ve společné jaderné obraně. Žádal o případné konzultace před

²³⁴ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 213-214.

²³⁵ DALLEK, Robert. (2006). Cit. d., s. 539-540.

²³⁶ TINDALL, George Brown, SHI, David E. (1996). Cit. d., s. 697.

²³⁷ COOK, Robert, WEBB, Clive. (2015). Cit. d., s. 181.

²³⁸ WASSON, Ellis Archer. (2010). Cit. d., s. 331.

²³⁹ RAMSDEN, John. (2006). Cit. d., s. 213.

²⁴⁰ WASSON, Ellis Archer. (2010). Cit. d., s. 331.

použitím jaderných zbraní. Šlo o stejný princip, který braly v úvahu obě velmoci v době „Special Relationship“ za vlády Macmillana a Kennedyho.²⁴¹

V čele vlády setrval krátce, a to pouze do voleb v roce 1964, které Toryové prohráli.²⁴² Nástupcem v roli ministerského předsedy Velké Británie se stal Harold Wilson, lídr Labouristické strany. Spolu s ním pro Velkou Británií začala významná éra, které nese označení „swinging sixties.“²⁴³ Následující éra byla pro Special Relationship mezi oběma velmocemi obzvláště těžká, jelikož osobní vztahy mezi Wilsonem a Lyndonem Johnsonem zdaleka nebyly tak vřelé, jako mezi jejich předchůdci. Navíc eskalace amerického zapojení do konfliktu ve Vietnamu znamenala další komplikace vzájemné spolupráce, která v tomto období prošla mnoha zkouškami. Ve vztazích Johnsona a Wilsona lze o to více sledovat kontrast s tím, jak vřelé vztahy Kennedyho a Macmillana skutečně byly relevantním faktorem k usnadnění vzájemné spolupráce velmocí.

²⁴¹ DUMBRELL, John. (2006). Cit. d., s. 167.

²⁴² WASSON, Ellis Archer. (2010). Cit. d., s. 331.

²⁴³ JUDD, Denis. (1999). Cit. d., s. 39.

Závěr

Práce analyzuje „Special Relationship“ v době vlády ministerského předsedy Harolda Macmillana v letech 1957 až 1963. Status neobyčejně silné spolupráce měl angloamerický vztah již v minulosti, zejména od druhé světové války. I přesto, že byl několikrát oslaben a posílen, nebyla úzká spolupráce nikdy plně přerušena. Období vlády obou politiků je však výjimečné jejich vůlí ke kompromisu, velmi úzkou spoluprací v době, kdy byla jaderná hrozba zničení na svém vrcholu a zejména jejich osobním vztahem, který se nepodařil vybudovat v minulých ani budoucích letech. Je pravdou, že po počáteční nedůvěře Spojených států vůči Velké Británii v post-suezské době se podařilo Macmillanovi vřelý vztah s Eisenhowerem udržet, což po nástupu Kennedyho usnadnilo pokračování a prohloubení vztahů.

Nejvýznamnější roli v letech 1957 až 1963 hrálo jaderné soupeření mezi Západem a Východem v době Studené války. Hrozba vzájemného zničení obou bloků přispěla k potřebě spolupráce Spojených států s Velkou Británií. Sovětský svaz se pokoušel rozšířit komunistický vliv v Evropě. K rozšiřování komunismu přispěla i Čína, která chtěla rozšířit svůj vliv v Asii. I na asijském kontinentu musely Spojené státy spojit své síly s Velkou Británií ve snaze zabránění šíření komunismu. Obě země sice sdílely stejné myšlenky a cíle, avšak za rozdílných pohledů na jejich prosazení. A to zejména v použití násilí a jaderných zbraní například ve válce v Koreji.

Analýza jednotlivých historických událostí a politických oblastí v rámci „Special Relationship“ jasně ukazuje, že vývoj vztahů mezi Spojenými státy a Velkou Británií byl velmi dynamickým procesem, který však nikdy neztratil svůj „zvláštní“ status. Především suezská krize byla nezpochybnitelně pro spolupráci obou velmocí nezanedbatelnou ranou a poškodila potenciál další spolupráce. Zároveň tato kritická epizoda v rámci vztahů ukazuje, že i přes zásadní neshody byly velmoci schopny nakonec své rozdílné názory na věc překonat a dříve či později v plné míře obnovit bezprecedentní míru spolupráce. Pokud by tradice „Special Relationship“ mezi státy neexistovala, dá se předpokládat, že překonávání takovýchto rozmíšek na mezinárodní scéně by bylo komplikovanějším procesem, než jak tomu bylo ve skutečnosti.

Zároveň analýza prokázala, že klíčovou roli spolupráce v rámci „Special Relationship“ hrály osobní vztahy mezi vrcholnými politickými představiteli, konkrétně prezidentem Spojených států a ministerským předsedou Velké Británie. Období velmi dobrých vztahů mezi Kennedym a Macmillanem velmi jasně kontrastuje s obdobím vlády Eisenhowera a Edena poté Macmillana, případně následně Lyndona Johnsona a

Harolda Wilsona. Nezanedbatelnou roli samozřejmě hrál i charakter událostí, kterým země v jednotlivých dobách musely řešit. Avšak dobré osobní vztahy rozhodně efektivní spolupráci ztelně usnadňovaly. Primární i sekundární zdroje jasně ukazují, že J. F. Kennedy k Haroldu Macmillanovi skutečně choval hluboký respekt, který byl do značné míry opětován. Projevilo se to prakticky během všech událostí, vůči kterým oba státníci museli deklarovat své jasné stanovisko. Jedním z nejlepších dokladů výše uvedeného je právě kubánská krize, během které se lidstvo dostalo na pokraj jaderného zničení, a především Kennedy si tohoto masivního tlaku na svou osobu byl velice dobře vědom. Díky dynamice „Special Relationship“ ve spojení s dobrými osobními vztahy se stal Macmillan jednou z klíčových osobností, ke kterým se prezident obrátil s prosbou o radu, jak postupovat, aby zabránil eskalaci krize do konfliktu, který by ani jedna ze stran nemohla vyhrát. Nelze a není ani žádoucí spekulovat, zda by krize dopadla jinak, pokud by Kennedy a Macmillan neměli mezi sebou takto kvalitní osobní vztahy. Popřípadě pokud by neexistoval zvláštní vztah mezi Spojenými státy a Velkou Británií již v před nástupem Macmillana a Kennedyho. Rozhodně lze říci, že „Special Relationship“ byl jedním z faktorů, které měly na vývoj událostí zásadní vliv.

Důležitost osobních vztahů mezi americkým prezidentem a britským ministerským předsedou se po Kennedyho a Macmillanově době projevila ještě několikrát, nejvíce pak v době vlády Ronalda Reagana a Margaret Thatcherové. Cílem této práce bylo dále poukázat na to, že podoba vzájemných vztahů obou velmocí skutečně projevila i v éře Dwighta Eisenhowera poté J. F. Kennedyho a Harolda Macmillana. Specifické rysy, které staví britsko-americký vztah nad většinu ostatních vztahů mezi aktéry mezinárodních vztahů ve sledovaném období. Tento předpoklad se ukázal jako potvrzený, jelikož prakticky během všech sledovaných historických událostí Spojené státy a Velká Británie jednaly v souladu, ačkoliv to někdy mohlo znamenat částečný odklon od jejich ideálních preferencí. „Special Relationship“ se vyznačuje zvýšenou ochotou ke kompromisnímu jednání, a především užší spoluprací, ať již mezi různými institucemi států, nebo mezi samotnými vrcholnými představiteli. Právě osobní vztahy státníků z této analýzy vyšly jako klíčový faktor, který v mezistátních interakcích hraje nezanedbatelnou roli. V historických a politologických pracích mu však ne úplně vždy je přikládán takový význam, jaký by si zasloužil.

Summary

This analysis has shown, that the Special Relationship is identifiable as early as the First and Second World Wars. During the course of the twentieth century, it has undergone several very important developments that strengthened or weakened it, and we can identify periods of strong and weak status of the Special Relationship. The thesis has shown that the period of governing of Harold Macmillan in the UK and John Fitzgerald Kennedy in the United States was certainly one of the periods when the relationship was very strong, comparable to the one between Ronald Reagan and Margaret Thatcher later on, which is often seen as the high point in relations in the entire century. Despite starting off with very frayed relations following the Suez Crisis, the United Kingdom and the United States managed to overcome the hardships and strengthen their ties once more, be it in the area of nuclear defense, or any other field of possible cooperation. Thanks to the context of the continuing Cold War and several international crises, Kennedy and Macmillan had plenty of opportunities to keep in touch over contentious areas of interest, and their interactions have largely been unproblematic thanks to their very close personal relationship. Combined with the shared worry about the threat of the expansion of Communism across Europe, this was a very strong incentive during the entire Cold War, but especially so in the course of the Cuban Missile Crisis, when the world came closest ever to the spectre of nuclear annihilation. Based upon an analysis of both primary and secondary sources, this thesis has shown that during several moments of the Macmillan-Kennedy era, the strong personal relationship of both statesmen proved to be if not the decisive factor, then at least a very strong one, which helped to ensure a smooth and above all quick communication and resulting cooperation. Even during this time, there were several crises that threatened to drive a wedge between the two powers, but both Kennedy and Macmillan always managed to overcome these differences and sometimes even put aside their countries' respective interests in the name of strengthening the British-American bonds.

Použitá literatura

Primární zdroje:

Atomic Energy Act of 1946 [online]. Spojené státy, 1946. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://www.osti.gov/atomicenergyact.pdf>.

Confirmation of existing U. S. commitment to consult with the UK before the use of nuclear weapons. The National Security Archive. [online]. December 9, 1963. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB159/usukconsult-15.pdf>.

He Has Returned. *Commentary*. 2016, 141(7), s. 1-3 [cit. 2016-11-14].

CHURCHILL, Winston. (1946). Speech at the Westminster College, Fulton, Missouri, [online]. March 5, 1946. British Historical Documents [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: http://www.speeches-usa.com/Transcripts/winston_churchill-ironcurtain.html.

KENNEDY, J. F. Cuban Missile Crisis Address to the Nation, [online]. October 22, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkubanmissilecrisis.html>.

KENNEDY, J. K. Inaugural Address of President John F. Kennedy Washington D.C. [online]. January, 20, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://www.jfklibrary.org/Research/Research-Aids/Ready-Reference/JFK-Quotations/Inaugural-Address.aspx>.

Letter From President Kennedy to Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. August 7, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d150>.

Letter From President Kennedy to Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. August 7, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v11/pg_151.

MACMILLAN, Harold, MCNAMARA, Robert. (1969). *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis*. Velká Británie: Macmillan and CO LTD, ISBN 9978-1-349-00754-7. 190 s.

MACMILLIAN, Harold. The Bermuda Conference. *Vital Speeches of the Day* [online]. 1957, 23(14), 420-426 [cit. 2016-11-24]. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=3&sid=497756dc-1a85-466f-919c->

5fa0b217bb0a%40sessionmgr4006&hid=4111&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=9801350&db=bth.

Memorandum of a Discussion. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume I, Vietnam, 1961. [online]. July 28, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v01/d109>.

Memorandum for the Record: Subject: Truman-Attlee Conversation of December 1950: Use of Atomic Weapons. The National Security Archive. [online]. January 19, 1953. 2016-12-06]. Dostupné z:

<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB159/usukconsult-1.pdf>.

Memorandum From President Kennedy to Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. December 21, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d409>.

Memorandum of Conversation. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. April 13, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d4>.

Message From Prime Minister Macmillan to President Kennedy. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. January 26, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d379>.

Minutes of the 507th Meeting of the National Security Council. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XI, Cuban Missile Crisis and Aftermath. [online]. October 22, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v11/pg_152.

Resolution of 13 October, 1956. Spojené státy, [online] 1956. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/118.

Resolution of 27 June 1950. Spojené státy, [online] 1956. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/83.

Severoatlantická smlouva. In: Washington D. C., [online] 1949. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/nato/dokumenty/dulezite-dokumenty-2411/>.

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. In: Řím, [online] 1957. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: http://www.vyzkum.cz/storage/att/1490A5E023DCEB5FB9A53DCAB559C1B5/SML_ehs_1957.pdf.

STALIN, Iosif Vissarionovič. (1949). *Stalin v současném boji za mír: soubor mírových projevů generalissima J. V. Stalina z let 1945 až 1949 a dokumentů mírové politiky SSSR*. V Praze: Mír, Dokumenty boje za mír, sv. 1.

Summary of Discussion Between President Kennedy and Prime Minister Macmillan. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. [online]. April 28, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d244>.

Telegram From the Department of State to the Embassy in the United Kingdom. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. May 23, 1961. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d9>.

Telegram From the Department of State to the Embassy in the United Kingdom. Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XIII, Western Europe and Canada. February 16, 1962. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d389>.

The Central Treaty Organization (CENTO) The "Baghdad Pact". Bagdád, Irák, [online] 24. 2. 1955. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://insidethecoldwar.org/sites/default/files/documents/Central%20and%20Near%20East%20Treaty%20Organization%20CENTO%20Baghdad%20Pact%20February%201955.pdf>.

The Multilateral Force and the Test Ban Treaty. Spojené státy, [online] 1963. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?doc=95&page=transcript>.

Monografická literatura:

BROŽ, Ivan. (2010). *Arabsko-izraelské války: 1948-1973*. 2., dopl. a opr. vyd. Praha: Epoque, Polozapomenuté války, ISBN 8086328910. 360 s.

CATCHPOLE, Brian. (2003). *Korejská válka 1950-53*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, ISBN 80-734-1073-7. 347 s.

DALLEK, Robert. (2006). *Nedokončený život: John F. Kennedy: 1917-1963*. Vyd. 1. Praha: Argo, Ecce homo. ISBN 80-7203-754-4. 682 s.

DUMBRELL, John. (2006). *A special relationship: Anglo-American relations from the Cold War to Iraq*. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan, ISBN 1-4039-8775-0. 318 s.

- GADDIS, John Lewis. (2006). *Studená válka*. 1. vyd. Praha: Slovart, ISBN 8072098438. 278 s.
- GEELHOED, E., Bruce, EDMONDS, O. Anthony, DAVISON, Michael. (2005). *The Macmillan-Eisenhower correspondence, 1957-1969*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, ISBN 978-023-0554-825. 436 s.
- HILL, C. N. (2001). *A vertical empire: the history of the UK rocket and space programme, 1950-1971*. River Edge, NJ: World Scientific Pub, ISBN 13 978-1-84816-795-7, 379 s.
- HYAM, Ronald. (2006). *Britain's declining empire: the road to decolonisation, 1918-1968*. New York: Cambridge University Press, ISBN 0521685559. 484 s.
- JOHNSON, Paul. (2014). *Dějiny 20. století*. V nakl. Leda 2., opr. vyd. Přeložil Jan ČULÍK. Voznice: Leda, ISBN 978-80-7335-335-3. 846 s.
- JUDD, Denis. (1999). *Impérium: britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. 1. vyd. v čes. jaz. Praha: BB art, ISBN 80-725-7046-3. 301. 507 s.
- KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA. (2005). *Dějiny evropské integrace*. Praha: Triton, Dějiny do kapsy, 23, ISBN 80-7254-731-3. 151 s.
- KUDRNA, Ladislav. (2012). *První vietnamská válka na pozadí osudu Ladislava Charváta*. Praha: Academia, ISBN 978-80-200-2198-4. 284 s.
- LUŇÁK, Petr. (1997). *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. 1. vyd. Praha: Libri, ISBN 80-85983-29-X. 460 s.
- LUNDESTAD, Geir. (2003). *The United States and Western Europe since 1945: from "empire" by invitation to transatlantic drift*. Oxford: Oxford University Press, ISBN 9780199283972. 331 s.
- MANGOLD, Peter. (2006). *The almost impossible ally: Harold Macmillan and Charles de Gaulle*. London: I. B. Tauris, ISBN 1 85043 800 5. 275 s.
- MURRAY, Donette. (2000). *Kennedy, Macmillan and nuclear weapons*. 1. vyd. Velká Británie: MACMILLAN PRESS LTD, ISBN 978-1-349-15006-9. 220 s.
- NÁLEVKA, Vladimír. (2009). *Fidel Castro: caudillo 20. století*. Vyd. 1. Praha: Pražská vydavatelská společnost, ISBN 978-80-7250-481-7. 144 s.
- NÁLEVKA, Vladimír. (2010). *Horké krize studené války*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, Moderní dějiny (Vyšehrad), ISBN 978-80-7429-011-4. 200 s.
- NÁLEVKA, Vladimír. (2009). *Stalinova hra o Zemi jitřní svěžesti: korejská válka 1950-1953*. Praha: Epocha, Polozapomenuté války, ISBN 978-80-87027-93-6. 170 s.

- OLIVER, Kendrick. (1998). *Kennedy, Macmillan, and the nuclear test-ban debate, 1961-63*. New York: St. Martin's Press, Scholarly and Reference Division. Studies in military and strategic history (New York, N. Y.), ISBN 031217599X. 248 s.
- OVENDALE, Ritchie. (1998). *Anglo-American relations in the twentieth century*. Basingstoke, Macmillan, ISBN 9780333596135. 202 s.
- PRIEST, Andrew. (2006). *Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the dynamics of alliance, 1962-68*. 1. publ. London. Routledge, ISBN 978-041-5385-343. 222 s.
- RAMSDEN, John (ed.). (2006). *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*. Praha: Prostor, Obzor (Prostor), ISBN 80-7260-169-5. 948 s.
- SCHLEY, Nicole, BUSSE, Sabine. (2004). *Války USA: kronika agresivního národa*. 1. vyd. Praha: Brána, ISBN 80-7243-226-5. 217 s.
- TINDALL, George Brown, SHI, a David E. (1996). *Dějiny Spojených států amerických*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Dějiny států. ISBN 80-7106-088-7. 897 s.
- VEBER, Václav. (2009). *Dějiny sjednocené Evropy: od antických počátků do současnosti*. Vyd. 2. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, Dějiny států, ISBN 978-80-7106-570-8. 811 s.
- WANNER, Jan. (2006). *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*. 1. vyd. Praha: Libri, Historická řada (Libri), ISBN 80-7277-298-8. 560 s.
- WASSON, Ellis Archer. (2010). *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3267-1. 432 s.
- WHITE, Mark. (1998). *Kennedy: The New Frontier Revisited*. 1. vyd. London: Macmillan Press Ltd, ISBN 978-1-349-14058-9. 291 s.
- Velká Británie. *Euroskop* [online]. 2016. Praha. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>.

Odborné články a studie:

- AONO, Toshihiko. It Is Not Easy for the United States to Carry the Whole Load": Anglo-American Relations during the Berlin Crisis, 1961–1962. *The Journal for the society for historians of american foreign relations*. 2010, 34(2), 325-356.
- ASHTON, Nigel J. *Harold Macmillan and the "Golden Days" of Anglo-American Relations Revisited, 1957-63*. *Diplomatic History*. 2005, 29(4), 691-723.

- BARNETT, Nicholas. RUSSIA WINS SPACE RACE. *Media History*. 2013, 19(2), 182-195.
- BLACKWELL, Stephen. Pursuing Nasser: The Macmillan Government and the Management of British Policy Towards the Middle East Cold War, 1957-63. *Cold War History*. 2004, 4(3), 85-104.
- BURNETT, L. Jonathan, MILEY, S. Harry, MILBRATH, D. Brian. Radionuclide observables during the Integrated Field Exercise of the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty. *Journal of Environmental Radioactivity*. 2016, Vol. 153, 195-200.
- BUSCH, Peter. Supporting the War: Britain's Decision to send the Thompson Mission to Vietnam, 1960-61. *Cold War History*. 2001, 2(1), 69-94.
- CARTER, David. The Korean War at 60: Part Two. *Contemporary Review*. 2010, 292 (1698), 293-305.
- CATERALL, Peter. At the End of the Day: Macmillan's Account of the Cuban Missile Crisis. *International relations*. 2012, 26(3), 267-289.
- COLE, Benjamin. British technical intelligence and the Soviet intermediate range ballistic missile threat, 1952-60. *Intelligence*. 1999, 14(2), 70-93.
- COOK, Robert a Clive WEBB. Unraveling the special relationship: British responses to the assassination of President John F. Kennedy. *The sixties*. 2015, 8(2), 179-194.
- GHENGHEA, Mircea-Cristian. The Central Treaty Organization -- Element of the Western Anti-Soviet System. *Petroleum - Gas University of Ploiesti Bulletin, Law*. 2010, 62(1), 181-186.
- HOLT, Andrew. Lord Home and Anglo-American Relations, 1961-1963. *Diplomacy*. 2005, 16(4), 699-722.
- LUDLOW, P. The Emergence of a Commercial Heavy-Weight: The Kennedy Round Negotiations and the European Community of the 1960s. *Diplomacy & Statecraft*. 2007, 18(2), 351-368.
- MOORE, Richard. Bad Strategy and Bomber Dreams: A New View of the Blue Streak Cancellation. *Contemporary British History*. 2013, 27(2), 145-166.
- MORAVCSIK, A. The EEC crisis of 1963: Kennedy, Macmillan, De Gaulle, and Adenauer in conflict. *American Historical review*, 2001, 106 (5), 1768-1770.
- REYNOLDS, David. (1985). A 'special relationship'? America, Britain and the international order since the Second World War. *International Affairs*. 62(1), 1-20.

- SEGERS, Mathieu. Preparing Europe for the Unforeseen, 1958–63. De Gaulle, Monnet, and European Integration beyond the Cold War: From Co-operation to Discord in the Matter of the Future of the EEC. *International History Review*. 2012, 24(2), 347-370.
- SIDEY, Hugh. (2001). [online]. The Lesson John Kennedy Learned From the Bay of Pigs. *TIME*, [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,106537,00.html>.
- SMITH, MARTIN A. British nuclear weapons and NATO in the Cold War and beyond. *International Affairs*. 2011, 87(6), 1385-1399.
- VARSORI, Antonio. Britain and US Involvement in the Vietnam War during the Kennedy Administration, 1961-63. *Cold War History*. 2003, 3(2), 83-112.
- WALLACE, William. The Collapse of British Foreign Policy. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*. 2005, 81(1), 53-68.
- WALLACE, William, PHILLIPS, Christopher. Reassessing the special relationship. *International Affairs*, 2009, 85(2), 273-274.
- WELLS, Samuel, F. The Origins of Massive Retaliation. *Political Science Quarterly*. 1981, 96(1), 31-52.
- WILKINSON, Stephen. Just How Special is “Special”: Britain, Cuba, and US Relations 1958-2008 an Overview. *Diplomacy*. 2009, 20(2), 291-308.